

ISSN 1857-4424 Nr. 11 (89) • Casa de Creație a Republicii Moldova • noiembrie 2018

Realități Culturale

REVISTĂ DE ETNOGRAFIE, FOLCLOR ȘI CULTURĂ CONTEMPORANĂ

Anda Ghimpu-Vahnovan

Sumar

BIBLIOTECA PUBLICĂ, S. CĂPLANI, R. STEFAN VODĂ

Serviciu Modern – învățați limba engleză la bibliotecă 1

ION DORU

Festivalul copiilor „Hai să dăm mână cu mână...” 2

MARIANA COCIERU

Inaugurarea Filialei ASCIOR-CHIȘINĂU 4

OLEG DANILCEAC

Omagiu adus eroilor 7

ELENA TUTURARU

Limba Română – tezaurul cel mai de preț al neamului..... 9

FILIMON DIMCEA

Hora tradițională din Podișul Tigheciului (s. Cociulia)..... 10

LARISA VERDEȘ

Gânduri despletite în prag de patruzeci 11

GHEORGHE NICOLAESCU

Armonica de gură (muzicuța) —
instrument polifonic universal 16

CRISTINA ONCEA

Educația nonformală în cadrul activităților extrașcolare..... 20

ALEXANDRA ONICA

Lectura — hrană spirituală..... 20

DUMITRU PĂSAT

Manual de înțepciune al culturii vechi românești..... 21

VARVARA TIMUTA

Pe prispa casei părințești 24

Eleonora Romanescu. *Seara pe deal*. 1967, ulei pe pânză.

Eleonora Romanescu. *Plai natal*. 1969, ulei pe pânză.

COLEGIUL DE REDACȚIE

Pavel Popa, redactor-șef

Veta Ghimpu-Munteanu,
Teleradio-Moldova

dr. **Varvara Buzilă**,
Muzeul Național de Etnografie
și Istorie Naturală

Veronica Caraulan,
Direcția Cultură mun. Bălți

dr. hab. **Victor Ghilaș**, AȘM

Gheorghe Nicolaescu,
Cabinetul metodic al Ministerului
Educației, Culturii și Cercetării

dr. **Mariana Cocieru**, AȘM

SOCIETATEA CULTURALĂ

Casa de Creație a Republicii Moldova

Proiectul „Realități Culturale”

Tel./fax redacție: (022) 20-25-55
Telefoane: (022)20-25-53, 069392909 (Ion Șarban)
Mob.: 069 39 24 98 (Pavel Popa, redactor-șef)

APARE CU SUPTUL
INSTITUTULUI CULTURAL ROMÂN

E-mail: casadecreatie@gmail.com
Adresa: mun. Chișinău, str. București, 68, oficiile 338, 324
Paginare și machetare: „Fox Trading” SRL

ISSN 1857-4424

Serviciu Modern – învățați limba engleză la bibliotecă

Biblioteca Publică a satului Căplani din raionul Ștefan Vodă a beneficiat de o voluntară – domnișoara Princessa Diaz, care a venit din SUA pentru a învăța limba engleză pe elevii Instituției Publice Gimnaziul Căplani.

Domnișoara Princessa activează zilnic la biblioteca publică din localitate, de aceea elevii

care au curajul de a vorbi cu ea practic mereu îi sunt în preajmă. Șefa bibliotecii, doamna Elena Culin este foarte fericită de faptul ca domnișoara Princessa activeze anume în bibliotecă. Orice elev care dorește sa acumuleze cunoștințe noi in domeniul limbii engleze este așteptat cu ușile larg deschise să urmeze cursurile respective

care se vor desfășura în incinta bibliotecii publice începând cu sfârșitul lunii octombrie. Speram că timp de doi ani elevii își vor îmbogăți foarte mult vocabularul englez. Eu personal sunt mulțumita de faptul ca pe lângă orele obișnuite de limba engleza voi putea studia engleza și în afara lecțiilor.

Festivalul copiilor „Hai să dăm mână cu mână...”

La Borogani, raionul Leova, s-a desfășurat un inedit Festival al copiilor cu genericul „Hai să dăm mână cu mână”, parte integrată a Programului „Susținerea Agriculturii și Dezvoltării Rurale în UTA Găgăuzia și Taraclia (SARD)”, precum și grație sprijinului financiar oferit de Uniunea Europeană și, nu în ultimul rând, datorită organizației PNUD în Moldova, care implementează programul, în cadrul acțiunii LEADER.

Festivalul copiilor „Hai să dăm mână cu mână” a menționat, în deschiderea evenimentului, primara de Borogani, Elena Savițchi, este unul

din cele 16 proiecte implementate în zona „Stepa Bugeacului”, constituită din 6 sate – Congazcic, Dezghinja, Cioc-Maidan, Bugeac, Bașcalia și Borogani. Îmbucurător faptul că la acest eveniment cultural artistic de anvergură au participat artiști amatori din satele Congazcic, Cioc-Maidan, Dezghinja din raionul Comrat, Bașcalia din Basarabeasca, Cazangic și Filipeni din raionul Leova, din Cociulia și Cârpești, r. Cantemir și, desigur, din Borogani (atât Ansamblul etnofolcloric de copii „Lăstăreii” și Formația de mături – „Busuioac Moldovenesc”). Mesajul transmis de

doamna primară celor prezenți în sala spațioasă a Căminului cultural a fost acela de a da mână cu mână, a șterge orice umbră de suspiciune, diferență etnică. Suntem diferiți, dar, în același timp, avem atâtea asemănări, ne unește aceiași dragoste pentru folclorul autentic al neamului din care ne tragem. Prin această activitate ne dorim să stabilim relații de prietenie, colaborare, schimb de experiență între reprezentanții diferitor etnii conlocuitoare în sudul țării, dorim să cooperăm cu vecinii noștri și, în final, să devenim buni prieteni și împreună să dezvoltăm satele, comunitățile noastre, să promovăm tradițiile, obiceiurile, datinile tuturor etniilor, stabilite aici de secole, să susținem mesajul „Unitate prin diversitate”.

De remarcat că borogănenii au avut grijă (și aceasta le-a reușit destul de bine!) să fie ospitalieri, să-și primească oaspeții dragi în lăcașul de cultură al satului, care era curat, „ca de Paști”; cei sosiți erau ghidați de persoane responsabile, care îi însoțeau la Muzeul istoriei satului, expozițiile portului popular, buca-

telor tradiționale moldovenești, ale obiectelor confecționate de meșterii populari din partea locului, lucrările copiilor ș.a. – toate vernisate în holul Căminului cultural, în fața căruia organizatorii au montat și jocuri pentru copii, magazine ambulante cu dulciuri și articole de patiserie. O surpriză aparte a activității a constituit-o confecționarea din hârtie colorată a corăbioarelor prieteniei, pe care, ulterior, copiii din diferite sate le-au dat drumul pe apa râșorului din sat...

Disdedimineață și până la chindii în centrul satului a răsunat muzică populară-moldoveni, găgăuzi, bulgari, ruși, ucraineni – cu toții s-au prins în iureșul horei noastre populare, care a fost dintotdeauna un simbol al prieteniei și bune conviețuirii între popoare. Colectivele de copii, ghidate de conducătorii, coregrafii, muzicanții iscusiți au prezentat tot ce au găsit mai frumos, mai de preț, mai de valoare în zestrea neamului, pe care-o reprezintă, au reînviat comoara inestimabilă a costumului național, al tradițiilor, datinilor și obiceiurilor populare. Drept răsplătă pentru truda, sârguința depusă, copiii și dascălii lor au fost aplaudați îndelung de către publicul spectator, iar în final, primara Elena Savițchi le-a înmănat semne de grațitudine, exprimându-și speranța că Festivalul va avea continuitate.

Cu unul din moderatorii și organizatorii evenimentului, directorul

Căminului cultural din satul Borogani, Ion Hurciuc, am întreținut, în încheiere, un mic dialog.

— De unde vine dragostea pentru muzică și dans?

— De la părinți, bunei, de la sătenii mei. Borogănenii cântă și dansează frumos, avem în sat mulți și talentați muzicanți, care mănuiesc de minune acordeonul, vioara, cobza și alte instrumente muzicale.

— Ce e mai greu: să cânti sau să dansezi?

— Dacă pui inimă și suflet în orice apariție pe scenă, este greu și una și alta. Dacă o faci cu multă dragoste, ai o satisfacție sufletească deosebită.

— Ce le doriți micilor artiști amatori, care au evoluat astăzi cu mare succes pe scenă?

— Să simtă versul muzical, dansul cu inima, cu sufletul, să pătrundă în esența mesajului pe care doarește să-l transmit ascultătorului și privitorului.

— Ce părere aveți despre tinerii

artiști, iubesc ei folclorul autentic românesc, cântecul și dansul popular?

— Din păcate, numărul celor împătimiți de zestrea neamului este în descreștere, tot mai mulți tineri sunt „cucerți” de alte curente ale pseudovalorilor, iar telefoanele mobile, tot felul de tablete, aparate audio și video umbresc, ca să zic așa, adevăratele valori ale neamului. Cu atât mai mare bucuria și satisfacția noastră atunci, când reușim să adunăm câte o ceată de fete și băieți dornici de melosul popular. Cu orice ocazie le accentuez că un popor fără tradiții, obiceiuri și datini încetează de a mai fi popor, etnie, neam, care ne reprezintă în lume. În ceea ce mă privește, am fost, sunt și voi rămâne optimist. Cred că folclorul nostru este cu adevărat „o comoară/ în adâncuri înfundată”, vocea sfântă a înaintașilor, care, „de pe-ngălbenite foi cronicărești”, „din cenușa vremii/ și face să reânvie doinele străbune,/ vechile povești”.

Inaugurarea Filialei ASCIOR-CHIȘINĂU

Lansarea cărților *Părinții ca sfinții de Ștefan Sofronovici* și *Dragii mamei copilași de Efrosinia Sofronovici*

La 10 septembrie 2018, în incinta Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova din Chișinău, a avut loc o manifestare culturală inedită grație câtorva puncte-cheie. Evenimentul a găzduit, de la bun început, inaugurarea Filialei ASCIOR-CHIȘINĂU, de către reprezentanții **Asociației pentru Civilizație Ortodoxă**, cu sediul la Buzău, România. Ulterior, publicul spectator a savurat cu o deosebită satisfacție lansarea a două cărți de poezie: *Părinții ca sfinții*, autor Ștefan Sofronovici, și *Dragii mamei copilași* de Efrosinia Sofronovici, mama poetului, în vârstă de 92 de ani. Momentul de grație l-a constituit, totuși, lumea bună venită de pe ambele maluri de Prut, cu reprezentanți ai Academiei, dar și ai Uniunii Scriitorilor din București și Chișinău, capitalele celor două State Românești: România și Republica Moldova. Manifestarea culturală s-a produs în Sala de Conferințe „Alexe Rău”, fiind moderată de Maestrul în Artă Pavel Popa și organizată prin implicarea directă a colaboratorilor

Bibliotecii Naționale a Republicii Moldova (Chișinău), a conducerii Asociației ASCIOR (Buzău) și a Uniunii Scriitorilor de Limbă Română.

Cu un mesaj de salut la inaugurarea evenimentului a venit părintele Andrei Caramalău, arhimandritul Mănăstirii „*Sfântul Apostol Andrei*”, mănăstire ce aparține **Mitropoliei Basarabiei**, amplasată în orașul Durlești, suburbie a Municipiului Chișinău. Sfinția sa a binecuvântat adunarea și a rostit o rugăciune după obiceiul creștinesc. Ulterior cuvânt i s-a oferit domnului inginer Nicolae Mușat, președintele fondator al ASCIOR (Buzău), șeful delegației din stânga Prutului. Dumnealui a prezentat membrii delegației și a informat publicul cu privire la statutul și activitatea asociației pe care o conduce, trecând în revistă realizările obținute. În discursul său, s-a referit în mod deosebit la tipărirea revistei **Orizonturile Bucuriei: revistă de credință, atitudine, cultură și civilizație ortodoxă**, apoi la realizarea **Antologiei ASCIOR 2017** (unde au

fost publicați mai mulți autori basarabeni) ș. a., anunțând deschiderea spre colaborare atât celor prezenți la eveniment, cât și tuturor oamenilor de cultură și știință, interesați de promovarea valorilor spirituale creștinești. Printre realizările esențiale obținute de asociație au fost enumerate inaugurările mai multor filiale, printre care cea de la Tulcea, București, Orhei, Cernăuți, Soroca ș. a. Filiala ASCIOR-CHIȘINĂU este a șaptea la număr, a menționat domnia sa. În calitate de președinte fondator al filialei de la Chișinău a fost aleasă doamna Diana Ciugureanu-Zlatan, care este și Președintele Uniunii Scriitorilor de Limbă Română, iar vicepreședinți au fost desemnați poetul Ștefan Sofronovici, arhimandritul Andrei Caramalău și juristul Diana Hristisean. Mesaje de salut au acordat și ceilalți membri ai delegației: dr. Angelica Stănciuloiu, economist, director integrare ASCIOR, poeta Olga Văduva-Grigorov, președintele filialei ASCIOR-TULCEA și dr. Mihail Popescu, prof. universitar, vicepreședinte ASCIOR-BUCUREȘTI. Publicul s-a arătat interesat de activitățile întreprinse de asociație și filialele acestora, inițiind un dialog interactiv cu invitații și mulțumindu-le pentru intenția de a deschide o filială și în municipiul Chișinău.

Startul lansării celor două cărți l-a dat Academicianul Mihai Cimpoi, numit de către mulți intelectuali de la Chișinău **Patriarhul Culturii Românești din Basarabia**, în calitate de prefațator al celor două volume de poezie prezentate. Domnia sa a accentuat ca semnificativ faptul că acest frumos eveniment cultural are loc în **Anul Centenar**, apreciind drept fericită coincidența inaugurării

filialei ASCIOR-CHIȘINĂU cu lansarea celor două cărți de poezie cu profund conținut religios și patriotic.

În prefața cărții **Dragii mamei copilași**, intitulată **Mărturia critică a unei țărance**, remarcabilul critic literar a evidențiat la justă valoare că autoarea: „Efrosinia Sofronovici iese din uriașul con de umbră al Cântărețului anonim și își pune versurile și cântecele pe hârtie. Poeta-țărancă, înzestrată cu darul rostirii de cântec, de recitativ baladesc, vine cu o mărturie sinceră despre propria viață, despre familia numeroasă pe care a avut-o, despre vremurile pe care le-a trăit.

Mai potrivite pentru definirea a ceea ce ne propune ea sunt mai vechile *mărturisenie* și *mărturiseală*, care sunt înrudite cu *spovedanie*” [1, p. 3].

Menționând că tematica patriotică este o adevărată *rara avis* în poezia de azi, exegetul a atras atenția că poezii americani, după sângerosul atentat din 11 septembrie 2001, au început a aborda mult mai temeinic această temă. În încheiere, referindu-se la cel de-al doilea volum de poezie lansat **Părinții ca sfinții**, academicianul a citat un fragment din prefața cărții intitulată sugestiv **Cărarea cea dreaptă a vieții și a poeziei**: „Ștefan Sofronovici se bucură că renaște credința, că «renasc Biserici albe din ruină – izvoare de demult cu apă vie», se bucură de fap-

tul că Dumnezeu ne mai călăuzește și ne îndreaptă pe calea cea dreaptă, că «Putna în iubire ne adună». De aceea, îmbracă versurile în formă de rugăciune, de acatist, de comunicare și cuminecare, de invocare a harului divin, care să-i facă altar inima, de dialog cu aproapele, care antrenează duhul folcloric al versului («Lacrimi sunt apele, / Înstrăinatele, / Plângem cu-aproapele / Jertfele plaiului, / Patima graiului...»)” [2, p. 4].

În discursul său, academicianul Nicolae Dabija a amintit publicului spectator că a semnat o prefață la prima carte a lui Ștefan Sofronovici, **Noi nu avem pământ de dat**, apărută în anul 2001, menționând prospețimea poeziei acestui autor, grație tematicilor religioase și patriotice, atât de imperioase pentru cultivarea spiritului militant al tinerei generații aflate în confruntarea zilnică cu pierderea valorilor naționale spirituale, istorice și lingvistice. Scriitorul s-a referit cu o deosebită satisfacție la vecinătatea satelor de baștină Codreni, de unde își trage propriile rădăcini, și Batâr, satul copilăriei și al adolescenței protagonistului Ștefan Sofronovici. Domnia sa a accentuat rolul credinței în soarta poporului român și a menționat faptul că documentele mai vechi dezvăluie informații inedite privind destinul istoric al satelor din îngemănarea Codrilor cu Stepa Bugeacului, cum sunt Batârul

și Codrenii, în care, cu secole în urmă, pe timpul năvălirii tătarilor și a turcilor, bisericile erau construite pe roți, iar în momentul diverselor intemperii barbare erau deplasate de către locuitori satelor în ascunzișuri. Academicianul a mărturisit cu o deosebită satisfacție că prezența protagonistei Efrosinia Sofronovici i-a adus alături chipul și blândețea mamei sale, mulțumindu-i atât pentru seninătatea privirii de mamă-model, păstrătoare a credinței strămoșești, cât și pentru versurile scrise cu aleasă dragoste de oameni și de cei apropiați.

Poetul, dramaturgul și folcloristul Iulian Filip, coleg cu Ștefan Sofronovici la Sectorul de Folclor al Institutului de Filologie Română „Bogdan Petriceicu-Hasdeu” din cadrul Academiei de Științe a Moldovei, a amintit de colaborarea fructuoasă încă de la Teatrul Etnofolcloric „Ion Creangă”, de prin anul 1988, unde a lucrat și regretata Tatiana Sofronovici. Cuvinte de laudă a găsit Domnia sa și în adresa Efrosiniei Sofronovici, care are o zestre folclorică rarism de bogată, dânsa fiind nu doar un bun informator de folclor, dar, mai ales, un veritabil promotor de tezaur folcloric în calitatea sa de interpretă și dansatoare.

Prieteni și invitați ai celor doi protagoniști au adresat cuvinte de profundă apreciere muncii și tal-

entului depus în cele două volume. Menționăm, în acest context, discursurile susținute de către: Diana Ciugureanu-Zlatan, poet și ziarist, președinte al Uniunii Scriitorilor de Limbă Română; Veronica Pîrlea-Conovali, profesoară de istorie, vicepreședinte al USLR; Victor Ignat, Artist Emerit al Republicii Moldova; Diana Hristisean; Victor Celan, actor; dr. Tatiana Butnaru,

folclorist ș. a. În semn de înaltă apreciere a creației poetului Ștefan Sofronovici, câțiva elevi de la Gimnaziul Durlești, ghidați de bibliotecara Elena Țurcan, au recitat poezii din creația protagonistului. Cu aceleași considerații a venit și compozitorul Olga Trudov, care a interpretat câteva melodii pe versurile poetului. Publicul a fost încântat să o contempleze pe mama Efrosinia Sofronovici, care,

la o vârstă înaintată, își recită cu aleasă profunzime și dăruire propriile versuri, dar și pe cele învățate în îndepărtata copilărie, precum și să audieze cântece folclorice în interpretarea protagonistei, deținătoare a unei voci remarcabile. O surpriză a produs și Mihai Sofronovici, fiul mai mare al Efrosiniei Sofronovici, interpretând cântecele *Barbu Lăutaru, Car frumos cu patru boi* (autor Vasile Militaru) și a unei creații muzicale proprii despre **destinul tragic al Basarabiei**. Nelipsiți de la eveniment a fost Ansamblul folcloric *Țărăncuța* din or. Durlești, conducător artistic Ștefan Sofronovici, conducător muzical Veaceslav Adam, și nepoata celor doi protagoniști, Ana Granaci, solistă a ansamblului, care au propus spre atenția publicului câteva cântece populare, inclusiv culese de la Efrosinia Sofronovici.

Inedita manifestare a culminat cu o sesiune de autografe și cărți dăruite participanților la eveniment. La mai mult și la mai mare, dragă coleg Ștefan Sofronovici și scumpa noastră mamă Efrosinia!

Referințe bibliografice:

1. Sofronovici, Efrosinia. *Dragii mamei copilași*. Chișinău: Pontos, 2017.
2. Sofronovici, Ștefan. *Părinții ca sfinții*. Chișinău: Pontos, 2018.

OMAGIU ADUS EROILOR

Zilele trecute, Departamentul Istorie și Teorie a Educației al Universității de Stat „B.P.Hasdeu” din Cahul a organizat lansarea de carte „Eroi au fost, eroi mai sunt...”, autor – jurnalistul Ion Domenco.

După cum avea să menționeze în deschiderea evenimentului moderatorul acesteia, conf. univ., dr. Ion Ghelețchi, publicistul Ion Domenco a reușit să scrie o carte de o valoare incontestabilă din punct de vedere social-istoric și moral-educativ. Precum subliniază în cuvântul său înainte, lucrarea vine, pe de o parte, ca o ofrandă ostașilor români, căzuți în luptele pentru reântregirea Țării, în preajma comunei Țiganca, Cantemir, iar pe de altă parte – ca omagiu adus celor care au căzut la datorie, în misiuni de salvare de vieți omenești. În context, conf. univ., dr. Sergiu Cornea, prorector pentru activitatea științifică la Universitatea de Stat „B. P. Hasdeu” din mun. Cahul, avea să menționeze că: „apariția acestei cărți în anul aniversării Centenarului Marii Uniri, eveniment care marchează

în modul cel mai strălucit apogeul istoriei neamului, se integrează armonios ansamblului de manifestări care se desfășoară pe parcursul anului 2018. Această recentă apariție editorială scoate din anonim pasaje reale din istoria Țării. În acest sens, vin cu îndemnul către studenții noștri să studieze cartea, pentru a cunoaște adevărul istoric.

Autorul ei, Ion Domenco ne poate servi și un exemplu de a contribui la opera de reîntregire, demonstrând, prin ceea ce a făcut, curaj și perspicacitate. Sincere felicitări, la mai mult și la mai mare! ”.

Di Consul al Consulatului General al României la Cahul, Ionel Novac avea să accentueze faptul că prezenta carte a văzut lumina tiparului cu binecuvântarea IPS Petru, Mitropolit al Basarabiei și Exarh al Plaiurilor și are un cuvânt de susținere din partea Excelenței Sale, dna Anca Corfu, Consul General al României la Cahul: Cartea „Eroi au fost, eroi mai sunt...” este structurată pe două părți: în prima parte, autorul ne prezintă cu deosebită acribie pagini emoționante din războiul pentru reîntregirea Neamului, în perioada anilor 1941-1945, cu o atenție specială asupra sângeroaselor lupte de pe Capul de pod Țiganca, apoi trece la prezentarea istoriei Cimitirului de Onoare Țiganca, o adevărată capodoperă a memoriei, în care își au odihna veșnică peste 1200 de soldați și ofițeri ai Armatei Române căzuți pe câmpul de bătălie; în partea a doua a cărții, autorul ne readuce în memorie tragicul accident aviatic al echipajului SMURD, care, într-o misiune de salvare de vieți omenești, a căzut la datorie, în ziua de 2 iunie 2016, în preajma satului Haragăș, raionul Cantemir. Ne sunt prezentate apoi eforturile pentru edificarea unui Complex Memorial pe locul unde cei patru membri ai echipajului SMURD și-au „frânt” aripile, slujba religioasă de comemorare ținută la un an de la tragicul accident, ca și emoționantul moment al inaugurării Complexului. Ambele părți ale cărții sunt bogat ilustrate, oferind cititorului posibilitatea de a înțelege pe deplin și a reține cât mai aproape de adevăr tragismul celor două evenimente, care au marcat în mod deosebit istoria națională și, mai ales, istoria acestor locuri binecuvântate de

Dumnezeu. Fie că au căzut la datorie, cu arma în mână, apărându-și pământul strămoșesc, limba dulce ca un fagure de miere și credința străveche, fie că și-au jertfit viețile pentru a salva viața altor semeni, și unii, și alții sunt adevărații EROI, eroi pe care istoria nu îi va uita niciodată: „Eroi au fost, eroi sunt încă, / Și-or fi în neamul românesc”!

Cu un deosebit respect pentru osârdia autorului cărții a vorbit profesorul Ioan Nimerciag din mun. Moinești, jud. Bacău, care a recunoscut că s-a bucurat mult de tot atunci când a aflat de apariția unei noi cărți a ziaristului Ion Domenico din Cantemirul de pe celălalt mal al Prutului, pentru a declara, în final: vreau să cred și sper că lectura cărții „Eroi au fost, eroi mai sunt...”, v-a trezit interesul față de istoria românilor în ansamblu. Cu îndemnul de a găsi această carte și mai ales, de a o lectura, adresez sincere felicitări publicistului Ion Domenico pentru omagiul adus eroilor români din toate timpurile.

La fel a avut cuvinte alese în adresa autorului și dl Costea Viorel, șef birou cultură, Consiliul municipal Moinești, care i-a înmănat o Diplomă de Excelență semnată de primarul localității respective dl Valentin Vieru: „Sunteți un model în comunitate, iar spiritul dumneavoastră civic, nobil și dăruirea de care dați dovadă trebuie să devină un exemplu demn de urmat acum și în viitor! Și aceasta, obligatoriu! și pe un mal și pe celălalt al Prutului!” și un set de cărți valoroase.

Doctorul în filologie, Victor Axenti a ținut să remarce faptul că, deși nu prea voluminoasă, cartea are

o valoare aparte în cunoașterea celor mai palpitate pagini din istoria acestui mult pătimit pământ. Ion Domenico a reușit să scoată de sub tipar o adevărată valoare, venind cu cifre, fapte și date argumentate, ce reprezintă obiectul unor studii pentru istorici și nu numai.

La fel, primarul de Țiganca, Petru Gandrabur, unul din sponsorii cărții, a exprimat recunoștința sătenilor în reconstituirea, de către autorul ei, a adevărului istoric despre sângeroasele lupte pentru capul de pod Țiganca, despre Cimitirul de Onoare al Eroilor Români, denaturant cu bună știință de către ideologii regimului totalitar. Amintind despre faptul că prezenta carte s-a învrednicit de binecuvântarea ÎPS Petru, Mitropolit al Basarabiei, preotul paroh al bisericii din satul Chircani, Grigore Marin, a adus mulțămiri autorului pentru readucerea în realitate a luptei pentru recunoașterea de către autorități a Mitropoliei Basarabiei, după ani și ani de prigoană, de a fi prezentă în viața spirituală a creștinilor dintre Prut și Nistru. Profund semnificativ faptul că domnia sa a venit la eveniment și cu un grup de elevi ai gimnaziului din sat, pentru a-i apropia de izvoarele adevărului istoriei neamului.

Și artistul plastic, Tudor Botin, a stăruit asupra necesității de a ne apropia de istoria, credința creștin-ortodoxă milenară a românilor, menționând meritul autorului de a fi în primele rânduri în încercarea de a nu da uitării trecutul, înaintașii. Soția acestuia, Elena Botin, la fel ca și un alt coleg de la Școala Pedago-

gică din Cahul, Sergiu Ciobanu, au subliniat că, încă în anii studenției, Ion Domenico manifesta interes deosebit pentru istoria neamului, atât de mult trunchiată de către falșii istorici. Iar unul din Patriarhii Limbii Române, Alexandru Tecuci, veni cu aprecierile de rigoare ale autorului pentru osteneala de a caligrafia cu mare responsabilitate cuvântul scris, pentru îndrăzneala de a „răsfoi foile cronicărești”.

Istoricii Vasile Coteț și Alexandru Sârbu au remarcat talentul autorului de a spune lucrurilor pe nume, a imortaliza pentru posteritate numele celor care au opus rezistență falsificatorilor istoriei, s-au jertfit pentru libertate, reîntregire și credință, pentru restabilirea hotarului distrus de ocupația sovietică în vara lui 1940.

Vasile Coteț este de părere că această carte poate și trebuie să devină una de valoare pentru dascăli și învățăcei, care au ce studia și prelua. Declarând că Ion Domenico a fost și rămâne pentru dumnealui un mentor, de la care ai mereu ce învăța, un îndrumător al cuvântului scris, al epopeii cronicărești a ținutului, Alexandru Sîrbu le-a povestit celor prezenți despre dorința autorului de a nu ceda în fața greutăților, de a cerceta mereu, a promova tot ce e frumos și valoros pe acest tărâm.

Specialistele Direcției Generale Învățământ Cantemir – Ana Burduja și Maria Domenico au adus dovezi incontestabile ale faptului că autorul are un simț avid al trăirilor groaznice prin care i-a fost dat să treacă poporului nostru mult pătimit (or, spunea părintele Vasile Țepordei din

Cârpești, Cantemir: „Nu știu dacă pe fața acestui pământ s-au mai produs crime într-o măsură așa de mare, ca pe pământul Basarabiei” (n.n.), dar și sentimentul mândriei pentru acțiunile de comemorare a martirilor neamului, precum sunt militarii căzuți la datorie în vara lui 1941 și, la fel, a membrilor echipajului SMURD din Iași, aflat în misiune de salvare dincoace de Prut.

Cu pioase cuvinte de apreciere a harnicului coleg de breaslă a venit și radio jurnalista Zina Izbaș, care a spus că misiunea de reconstituire a adevărului istoric, în care s-a lansat de ani buni Ion Domenco, trebuie să devină o preocupare a fiecărui patriot al neamului, care conștientizează menirea sa pe acest pământ.

După ce le mulțămii tuturor participanților, nu în ultimul rând, talentaților instrumentiști – violonistul Veaceslav Bârcă cu feciorul, acordeonistul Danu Bârcă și naistul Tudor Roman, care au întregit de minune solemnitatea manifestării, vădit emoționat, protagonistul zilei, găsi de cuviință să sublinieze semnificația profundă a faptului că lansarea a avut loc în Sala de lectură „Gr. Vieru”, de parcă marele nostru poet național și patriot a urmărit acțiunea, pentru a aprecia la justa valoare evenimentul, cu îndemnul de a tinde să fim dârji, curajoși, adevărați patrioți ai neamului. Trebuie să recunosc cu toată sinceritatea că abia acum am conștientizat că restabilirea adevărului istoric este un proces mult prea

dificil, de durată, și avem cu toții datoria de a continua să „săpăm cât mai adânc” pentru a readuce în realitate, pentru generațiile prezente și viitoare comoara strămoșilor, graiul și istoria neamului.

Scriitorul Andrei Moroșanu menționa în recenzia „O carte despre eroii neamului” („Literatura și Arta”, 23. 09. 2018-n.n.): „Credem că această nouă lucrare editorială a harnicului cercetător de valențe istorice va contribui de bună seamă la consolidarea relațiilor de bun augur dintre fiii acestui neam de pe ambele maluri de Prut, care de curând vor marca Centenarul Marii Uniri, ocupându-și locul meritat în conștiința cititorului de limbă română”.

ELENA TUTURARU, ȘEF SERVICIU BIBLIOGRAFIC BPR CANTEMIR.

„LIMBA ROMÂNĂ – TEZAUURUL CEL MAI DE PREȚ AL NEAMULUI”

Pe 31 august 2018 am sărbătorit una dintre cele mai importante Sărbători Naționale „Limba Noastră”.

Serviciu Cultură și Turism, Biblioteca Publică Raională Cantemir a organizat la 31 august 2018 Recitalul de poezie cu genericul: „Limba Română – tezaurul cel mai de preț al neamului” dedicat Sărbătorii Naționale „Limba Noastră”.

Fiecare dintre noi știe că un popor poate dăinui numai și numai prin istoria, limba și cultura sa.

Istoria o face însăși poporul, prin faptele sale, prin modul său de a trăi, de a-și slăvi și proslăvi țara, de a-și alege conducătorii, de a respecta tradițiile pe

care le-a moștenit de la înaintași.

Limba este cea pe care o moștenim prin naștere și prin care suntem datori s-o păstrăm, s-o dezvoltăm și s-o iubim.

Iar cultura o creează și o promovează oamenii de cultură: actorii, cântăreții, dansatorii, artiștii plastici, sculptorii și desigur scriitorii. Fiecare popor se mândrește cu scriitorii săi, care sunt nu doar creatori de cultură, ci și promotorii și apărătorii ei. Ei sunt cei care creează opere minunate, cei care îmbracă în cuvinte fermecate veșmântul limbii, care redau într-un chip cu totul aparte realitatea vieții. Orice popor își iubește scriitorii.

Această manifestație a început cu

Oda „Limba Noastră”, versuri Alexei Mateevici, muzica Alexandru Cristea – recită Costiv Gabriela, eleva clasei a XI-a Instituția Publică Liceul Teoretic „Dimitrie Cantemir” din or. Cantemir.

Regele poeziei, Vasile Alecsandri, susținea că: „Limba este tezaurul cel mai de preț pe care-l moștenesc copiii de la părinți, depozitul cel mai sacru lăsat de generațiile trecute și care merită să fie păstrată cu sfințenie de generațiile care-l primesc. Ea este iarba de noblețe, testimoniul de naționalitate a unui neam, lanțul tainic ce ne leagă împreună și ne face a ne numi frați, altarul împrejurul căruia toți se adună cu inima iubitoare și cu simțire de devotament.

Participă elevi de la instituțiile publice Liceul Teoretic „Dimitrie Cantemir” și Gimnaziul „Mihai Eminescu” din or. Cantemir și Gimnaziul din satul Lingura care a promovat dedicații frumoase închinată limbii Române.

Ansamblul „Ciobănaș” de la Serviciu Cultură și Turism Cantemir condus de împătimitul de creație populară Ion Diaconu și membrii lui: Radu Baran, Aurel Babilev au interpretat cântecul „Hai la hora românească”.

Ansamblul de muzică ușoară „La izvor”, diriguitor Mihail Baranov și soliștii Ion Roșu, Anișoara Porumbescu, Dumitru Cojocaru a prezentat un program artistic deosebit.

Hora tradițională din Podișul Tigheciului (s. Cociulia)

Hora este zestrea de vârf a neamului nostru, piatra de temelie a tuturor tradițiilor și obiceiurilor de pe tot ținutul românesc. Această zestre - giuvaerul cel mai de preț - nu poate fi comparată cu nimic. Hora nu este un colac care, după ce-l joci, să-l rupi în bucăți și să-l împărți sau un prosop care poți să-l ascunzi într-un colț al lăzii de zestre. Hora s-a jucat la toate sărbătorile creștine, ceremonii de ritual: nunți, cumetrii, zile petrecute în familie, petreceri. La strămoșii noștri hora a fost și o armă. Ea se joacă înainte de marile bătălii, chiar dacă sufereau înfrângere, românii jucau hora pentru cei care n-or s-o mai joace.

Hora n-a fost țesută într-o singură iarnă ca apoi fiind jucată doar la o singură nuntă să fie lăsată să se împăinjinească. Ea a fost țesută ani la rând, în permanență jucată de doritori și transmisă din neam în neam. Hora nu e o soacră să spui că e acră și nici iască să spui că te-ai săturat de ea. Hora ca și tăcerea munte de aur este. La horă toți sunt deopotrivă, ea nu te caută în buzunare, nu te întreabă de unde vii, ce rădăcini ai. Ea este un altar al vieții, căci ea ne adună, iar biserica ne cunună. Când mergi la horă spală-ți mâinile și purifică-ți sufletul.

Se spune că perfecțiunea nu există, ba da aceasta-i Hora. Hora e perfecțiunea neamului meu și mai presus decât hora doar ea poate fi. Numai în horă dușmanului poți să-i întinzi mâna, ea este leagănul împăcăciunii și al prelungirii neamului, căci ca o mamă, hora ne strânge grămadă și ne petrece tot câte doi.

Tot câte doi, tot câte doi

Hora se mărește,

Tot câte doi, tot câte doi

Neamul se-nmulțește.

Hora e unicul prieten care nu te vinde. Chiar dacă hora este în două părți, ea niciodată nu ne-a trădat, deși pe cei care nu o joacă pe măsură poate să-i scoată în vileag, deaceia, când mergi la horă cântărește-ți capul – hora iubește bărbați adevărați. Hora este un câmp pașnic de luptă unde, feciorii își arată vitejia prin joc, astfel, câștigând simpatia crăițelor și dreptul de a-și alege ceea ce le aparține – cele mai mândre fete.

La horă se ridică tot satul de la cel care abia face primii pași, până la bătrânii ce se sprijină în toiag. Nu lipsesc de la horă și femeile văduve, care nu scapă din privire nici o mișcare. Veneau la horă și cele însărcinate căci, la noi se spune că:

„De te-a purtat mama -n joc,

Vei avea și mult noroc”.

La horă toți își aveau misiunea lor bine văzută. Cei care încă nu pricepeau hora se încâlceau printre picioarele horiștilor, cei mai răsăriți o jucau undeva mai într-o

parte, într-un joc al lor, iar cei mai măricei, care peste câțva timp aveau să intre în horă se învăteau într-o horă a lor pregătindu-se de jocul cel mare. Bătrânii, bătrânii își aveau misiunea lor de supraveghetori și jurați a acelor ce aveau să se întâmpale la horă.

Hora avea un început și un sfârșit bine gândit. Strămoșii ne-au lăsat hora în perfecta ei imagine cu anumite legi și reguli propriu-zise, proprietatea flăcăilor de a începe hora; modul de a introduce și intrare a fetelor în horă, (la Cociulia aduc fetele la horă vâlariei, un grup de tineri ce erau bine familiarizați cu regulile și legile horei).

Fetele la horă erau chemate sau cu voia părinților aduse la horă de un flăcău ca apoi după terminare să fie petrecute acasă tot de flăcăul ce a cerut-o, mulțumindu-le părinților. Nicidecum fetele nu intrau de unele singure în horă. Fata care refuza băiatul la horă, mai târziu i se cânta marșul cerând să părăsească cu rușine hora. Cu mâinile pe umeri hora era începută doar de flăcăi, fetele intrau în horă când mâinile băieților se lăsau în jos (se apucau doar de degete) și se începea a doua parte a jocului – hora în două părți. Sau mai este un obicei ca flăcăii unul câte unul să se desprindă din horă și să-și aducă fata (pe care o invitase în prealabil). După ce se termina jocul fiecare cavaler își ducea fata la locul de unde a luat-o.

O altă strictă regulă era că după ce sa jucat sârba și hora, fata invitată de băiat la horă și care dansa în dreapta lui, adică fata care a fost aleasă de băiat, în mod obligatoriu cu același băiat trebuia să danseze și polca, după aceea băiatul era în drept de a-și alege o altă fată așa că una câte una fetele erau toate jucate. Fata care a fost cerută de la părinți și adusă la horă de un anumit băiat nu era obligatoriu să joace la horă numai cu el, acasă nestingherit trebuia dusă de cel ce a cerut-o și nicidecum de altul.

Gânduri despletite în prag de patruzeci

Larisa Verdeș în dialog cu Anda Ghimpu-Vahnovan

Jurnalist, specialist în Științe politice și ale comunicării, cu masterat și doctorat în Publicitate și Marketing, femeie de afaceri, autoare de blog, poetă, mamă a trei copii, cu o experiență de viață moldo-româno-englezească! Anda-Cristina Vahnovan, felicitări, ne-ai surprins! Aceste realizări, la 40 de ani, sunt multe, dar pentru tine, cea angelică cu chip inocent și suav, anii par a fi mulți.

Mulțumesc pentru prezentarea mult prea amplă pe care, vizualizând-o în întregime pentru prima dată, mi-am dat seama că totuși, anii mei trag ceva la cântar. Și atunci îmi explic și oboselile venite multe

prea devreme poate pentru acești 40, vârstă, cu care, recunosc, încerc încă să mă obișnuiesc. Iar copiii mei, ca să-mi vină în ajutor, mi-au zis că ar fi mai bine să schimb abordarea acestei cifre și s-o văd ca pe un „a doua oară 20”. Să-i dau o nouă interpretare. Și atunci mi-a fost mult mai ușor. Țin doar să menționez că din această prezentare lipsește cuvântul „soție”, care e și acesta un job fulltime solicitant cu multă muncă și implicare.

Care e relația ta cu timpul acum?

De împăcare. I-am acceptat trecerea ca pe un firec, pentru că știu că i-am testat limitele în tinerețe, încercând să realizez în paralel foarte multe. Mereu în grabă, mereu pe fugă, mereu nedormită. Dacă la 30 de ani eram nemulțumită de lipsa lui, acum am înțeles cât de recunoscătoare trebuie să-i fiu pentru elasticitatea de care a dat dovadă, pentru câte au încăput în el. Au fost ani comprimați și foarte fructuoși. I-am exploatat la maximum, ba chiar

i-am întins coarda de prea multe ori și acum simt plesniturile.

La ce anume te referi?

La faptul că nu mai sunt atât de rezistentă ca înainte, iar semnalele corpului, care își cerea pauzele bine-meritate, le ignoram. Or, târziu am înțeles să-l ascult și mai ales să-l respect. În goana asta continuă a cotidianului uităm să ne oprim, să dozăm. Să ne respectăm un pic mai mult trupul, în care locuim toată viața, să-i lăsăm timp să se refacă. De suflet – nici nu mai zic. Când am mai avut timp să îi ascultăm dorințele? Iar sufletul caută mângâiat. Nu degeaba Însuși Dumnezeu s-a odihnit în ziua a șaptea. În era suprasolicitărilor tehnologice ar fi bine și să ne oprim câteodată din tot acest iureș periculos. Să avem timp pentru gânduri, pentru meditații, introspecții sau rugăciuni. Să mai citim un gând, un vers, să mai ascultăm o melodie, care să arunce o mână de curcubeie peste monotonia cotidianului. Să ne deconectăm măcar pentru o perio-

adă de timp de aceste „pânze”, care ne-au creat dependență și pe care eu le găsesc sursa multor tulburări psihice, dar și fizice, ale noilor generații. Este o gravă problemă psihosocio-culturală a secolului. Așa că am învățat să-i respect timpului rigiditatea, să-i înțeleg rostul limitelor, cu alte cuvinte.

Timpul e o categorie filosofică sau o zbatere între dimineți și seri, pentru că noaptea, pentru un poet, este stare, nu timp?

Poate fi încadrat și într-o categorie filosofică, o dimensiune, un ritm al maturizării, un proces de metamorfoze conștiente și inconștiente apărute în urma experiențelor acumulate. Pentru fiecare om timpul trece altfel. Este individual.

Stare a devenit mai târziu. După ce a murit tata și mi-a căzut cortina acelei vieți în roz de până atunci. Golul, sau „hăul” cum îi zicea tata, în ultimele lui zile de viață, atunci când discutam despre rostul vieții, s-a transformat în stare. Apoi a prins un contur perceptibil mai târziu, după ce au crescut copiii și au început să doarmă noaptea legată. Am avut timp să mă adun. Să mă readun. Să îmi revizuiesc scara valorică, prioritățile și să înclin balanța timpului către lucrurile mult mai importante de frica unui „prea târziu”. Atunci au apărut și primele scrieri. Dar să știți că nu scriu noaptea. Noaptea îmi respect somnul, pe care l-am revendicat după foarte mulți ani, în care mi-a fost „furat” de copii. Cred că e mai mult un clișeu asta cu scrișul nocturn. Cel mai des, dacă tot ați deschis subiectul, scriam în mașină, trăgând brusc pe dreapta. Erau puținele minute, în care rămâneam

singură cu mine. Și scriam pe tot ce apucam – pe plicuri, pe facturi, pe acte, pentru că sunt de modă veche și îmi place să scriu cu creionul. Aici în Londra însă scriu când în casă se lasă liniștea și aud ticăitul ceasurilor.

Care traseu e mai lung și mai greu de parcurs, calea Chișinău – Cluj-Napoca – Londra – Chișinău sau traseul rațiune-suflet-amintiri-poezie?

Cel mai lung a fost cel de la 17 ani, spre Cluj, la facultate, dar nu a fost unul greu. Ba chiar unul minunat de-a dreptul. Iar Londra este aceea ieșire „din zona de confort”, în care ne instalaserăm comod în Cluj. Ne-am dorit un salt, chiar de a fost riscant și solicitant, am considerat că numai așa putem găsi noi oportunități și orizonturi. Mai ales pentru copiii noștri, care mă îndoiesc că-și vor dori să se mai întoarcă vreodată în România. Cel mai greu traseu este totuși relația rațiune-suflet. Este un câmp al bătăliilor nesfârșite, în tranșeele cărui se naște poezia. De multe ori, dintr-o singură și ultimă suflare.

Treci prin suflet povești dramatice reale, pe care, impregnate

de stările și talentul tău, le oferi apoi cititorilor. Blogul, platforma de exprimare, înseamnă și un risc - expui publicului larg cele mai tainice gânduri, ca și în poezie de altfel. Crezi că astfel despletind ideile vei găsi mai multe răspunsuri, pentru că tu nu pui întrebări?

Exact datorită acestui risc, acestei frici către deschidere, am pornit blogul atât de târziu. Și atunci, în februarie 2017, s-a întâmplat grație soțului meu, care mi-a cumpărat numele de domeniu. Am avut nevoie de timp pentru asumarea acestui pas – de la jurnalistă care interviuează și descoase, la blogger care se expune. Dar și mai greu a fost cu poezia. Sunt felii din suflet și aici îți dai jos măștile și nu-ți mai poți ascunde rănilor. În schimb, referitor la acele reflecții de pe blog despre stereotipurile, prejudecățile, tiparele care ne definesc, de cele mai multe ori distorsionate, cu care am crescut noi, produsul nedefinit al timpurilor comuniste și mai apoi al anarhiei din perioada de tranziție, pot doar să zic că într-adevăr încerc să găsesc niște răspunsuri. Mai ales de când locuiesc într-o multiculturalitate, care îmi dă

peste cap majoritatea șabloanelor și preconcepțiilor. Ba chiar realizez cât de nocive au fost multe dintre ele, iar noi încă le considerăm corecte și luăm în derădere orice contravine „adevărului” nostru. Suntem mult prea închiși și îngâmfăți. Dar asta ar fi un subiect mult prea amplu. Așa că mă opresc aici.

Ai început lungul drum al regăsirii de sine prin crearea blogului? Gânduri despletite”. Vei continua cu o carte împletită din gânduri similare? Ar fi o faptă livrescă cu un titlu minunat!

Știu că va trebui la un moment dat să dau o formă materială acestor gânduri și stări. Prietenii trag de mine și mă întrebă „când”? Încă nu simt că s-au copt toate straturile. Încă mă caut prin cuvinte și printre cuvinte. Încă îmi identific litera, caracterul, spațiul de printre rânduri. Procesul în sine îmi dă o stare de satisfacție și extaz, de euforie chiar, cu furnicăături prin piele, cum nu mi s-a mai întâmplat să am de la nașterea ultimului copil. Pentru că și versurile se nasc după un travaliu lung de multe ori. Contemplez starea. Nu aș întrerupe magia acestei dimensiuni, în care am reușit să mă absorb ca într-o hipnoză cu probleme legate de realizarea unei cărți, care este un proces destul de anevoios. De la căutarea unei edituri, corectori, coperte, negocieri și detalii tehnice până la asumarea lansării și etapelor de după. Știu doar câtă muncă implică pentru că am avut un

poet în casă, nu? Dar și mama, dacă nu știți, este autoare de cărți și de monografii. Și până acum se pare că eu una nu am fost gata, însă nu se știe ce aduce ceasul. Probabil tot va trebui să decidă altcineva momentul în locul meu.

Știm refrenul „nu e om să nu fi scris o poezie” și că „tot românul e poet”, dar, în cazul tău se pare că poezia este, mai degrabă, glasul sângelui. Crezi și tu că poezia ți-a fost transmisă prin codul genetic?

Cu toții am avut tentative adolescentine de a scrie, dar, ciudat este că eu nu am luat în serios niciodată această ocupație. Un poet în casă era suficient, parcă. Nici acum nu pot să mă definesc așa, chiar și dacă, exact cum ați menționat, codul genetic și-a făcut auzit zbugiumul. Nici nu știu cine poate fi considerat realmente poet – cel care a scris contra cronometru pentru a-și lansa o carte sau cel care are șapte manuscrise în sertar și nu a avut bani sau curaj să le editeze. În cazul meu, am avut noroc cu tata, care de câteva ori mi-a zis să nu uit să notez gândurile pe care i le ziceam, pentru că, susținea el, aveau un sens sau un substrat poetic. Evident, că, din lene, nu am

făcut-o. Aveam alte preocupări pe atunci. Dar una dintre poezioare tata a notat-o în carnetul lui și am dat de ea peste mai mulți ani după ce plecase. Atunci am înțeles că poate avea, totuși, această așteptare de la mine, chiar de nu a pus niciodată

presiune din cauza asta și am simțit acel imbold să mă iau mai în serios. Am auzit acel clocot al sângelui tatei și mi-am amintit vorbele lui de pe patul de moarte: „Tu să te apuci de scris!”. Cred că vedea „acel ceva” pentru care eu nu avusesem timp, rătăcindu-mă printre ani și probleme, copii mici și studii, firmă și, inevitabil, oale. Însă și eu, pe parcursul acestor ani în viteză, aparent reușind să obțin tot ce mi-am propus, aveam o stare de insatisfacție și de neîmplinire care mă măcina. Mult mi-a luat să înțeleg ce e. De fapt, îmi lipsea scrisul. Atunci s-au legat toate, pornind de la acea poezie „Orbule” găsită în carnetelul tatei și mi-am explicat starea de neliniște interioară, care se aprofunda tot mai mult. Iar hopurile vieții, căderile, pierderile, mi-au confirmat faptul că trebuiau să mi se întâmple tocmai pentru a mă îndemna să caut mai în profunzimea apelor mele interioare. Să îmi accept reflecția în ele cu tot ce vreau să văd și mai ales cu ce am refuzat să văd. Să mă împac cu acea reflecție. Să mă redefinesc și să mă reechilibrez. Consider, totuși, că unele lucruri vin doar cu timpul și doar atunci când ești pregătit să te accepți

în întregime, fără măști, poți să te expui lumii. Așa a apărut, de altfel, poezia „Șapte fețe”.

Ce ar fi mai ușor de dus prin viață – corupția de la noi din Moldova, sărăcia sau poveștile citite în clasa a treia la școala din Anglia despre pinguinii homosexuali și pinguinașul înfiat?

Noi alegem. Vrei să continui să locuiești în Moldova – asumă-ți realitatea de acolo. Vrei în Occident – uite alte realități. Nu îți convine, ești liber să pleci. Or, ca să fiu înțeleasă corect, nu am nimic de împărțit cu nici o minoritate de orice fel. Asta se vede foarte clar din postările mele londoneze. Am înțeles doar, că am fost realmente nepregătiți emoțional și poate și informațional pentru a digera o astfel de poveste în clasa a treia de aici (în România ar fi fost clasa întâi). Noua ni se citea „Punguța cu doi bani” la acea vârstă. Astăzi s-ar fi spus că e plină de violență și probabil, ar fi fost interzisă de iubitorii de animale. Asta ziceam și mai sus despre sistemul de norme și percepții înmagazinate în noi, care ne dau de furcă dând piept

cu realitățile occidentului. Unii îi zic emancipare, alții – degradare. Să judece fiecare cum consideră. Eu doar descriu situația și încerc să nu o fac. Asta tot târziu am învățat-o, de altfel.

Din blog am aflat, că în adolescență ai avut parte de o libertate de invidiat, iar tatăl tău, poetul Simion Ghimpu, bătea la ușa camerei tale când intra. E o subtilitate ce denotă delicatețea sufletului lui sensibil nu doar de poet, ci și de Om. În lumea pestriță a Londrei, dar și a secolului 21, la ce fel de reguli morale nu ai renunța (t), ci le-ai lua peste tot în lume și de care ai vrea să țină cont și generațiile născute de tine?

Sunt ferm convinsă că valorile morale, bunele maniere, educația și tiparele se preiau din cuibul părintesc. Chiar de nu sunt recunoscute pe deplin decât târziu, așa cum am pățit-o și eu, ele nu se pierd. Nenorocul meu este că nu am moștenit tactul pedagogic al tatei, care, după cum știți, a fost profesor universitar toată viața. Știa să nu aibă așteptări imediate. Ba, poate chiar, nu proiecta nici un fel de așteptări asupra noastră, a mea și a fratelui meu Lucian.

Îmi zicea mereu doar că trebuie să fiu Eu și să fiu sinceră. Mai ales cu mine însămi. Răsădea cu multă răbdare câte un sfat, un exemplu, o povață, dar ne invaziv. Nici nu m-a certat atunci când, la îndemnul lui, am dat totuși admiterea la Colegiul Muzical „Ștefan Neaga” și am picat examenele. Am absolvit școala de muzică numai din respect pentru el și am mers la acele examene din același motiv. Am scris despre povestea asta în postarea mea „Pianul”. Iar el a înțeles și mi-a acceptat opțiunea de a nu continua cu muzica. Eu însă am o lipsă cronică de răbdare și aici am mult de pierdut nu doar în relația mea cu copiii. Simt nevoia unui efect imediat pentru că altfel, am senzația, că nu mi-a fost ascultat mesajul. De multe ori impun punctul meu de vedere, fără drept de apel, seturile mele de reguli pe care le consider funcționale etc. Și aici mai am mult de lucru. Cert este totuși, că mai important decât să-i înveți pe copiii tăi reguli, este să le oferi modele sănătoase. De empatie, de respect, de moralitate și de verticalitate. De dragoste necondiționată, dacă vrei. Pentru că și aici noi, părinții, greșim,

aruncând asupra copiilor noștri greul așteptărilor pe care nu ezităm să-l pretindem de la ei, în schimbul faptului că i-am făcut și i-am crescut, că am sacrificat pentru ei multe. Or, mai întâi de toate, noi, i-am adus pe lume dintr-un instinct pur egoist, de a ne asigura continuitate, până la urmă. Și apoi, corect ar fi să aibă ei dreptul la fericire și la alegeri proprii. Nu pentru a ne împlini pe noi sau a ne umple irealizările noastre. Și poate cel mai important lucru pe care l-am moștenit din familie este libertatea cuvântului.

Eseurile publicistice, pe care le citim pe blog, constituie nu doar niște operații subtile pe suflet deschis, dar sunt veritabile documente istorice despre felul de a fi al unor personalități basarabene pe care le-ai cunoscut în copilăria ta, genialii Emil Loteanu, Grigore Grigoriu, Mihai Dolgan, Efim Tarlapan, Nicolae Dabija, Ion Ciocanu, Doina și Ion Aldea Teodorovici, Petre Teodorovici, Nicolae Botgros, Valentina Cojocar, Zinaida Julea, Ion Suruceanu, Gheorghe Urschi, Gleb Sainciuc, membrii ansamblului "Tălăncuța" (și lista ar putea continua), dar și despre membrii familiei tale mari, Mihai și Gheorghe Ghimpu, Dorin Chirtoacă, adevărați oameni de artă și patrioți. Cum i-ai defini, pe scurt, pentru cei care nu i-au cunoscut?

Am fost o norocoasă în plin sens al cuvântului, făcând parte dintr-o familie mare și unită, de oameni talentați și multe petreceri de-a dreptul memorabile, cu recitaluri de poezie și cântece, cu lăutari și actori, cu TVC-uri și serate literare, cu concerte în țară dar și în afara granițelor ei, cu personalitățile timpurilor de atunci mereu în preajmă, însă, pentru mine erau, de altfel, doar prieteni apropiați ai familiei. Nimic mai mult. Nani, veri, unchi, cumetri și vecini. Și aveam senzația că așa e și la alți copii. Era o normalitate. Abia târziu am înțeles norocul imens cu care am fost **cadorisită**. Nu cred că s-au gândit ei vreodată, nici măcar eu, că peste ani voi simți nevoia, tocmai din respect pentru acele momente

magnifice petrecute împreună, să înșirui poveștile amintite și văzute prin ochi de copil. Aș invita cititorii să găsească poveștile despre unii dintre acești oameni mari pe blog, tocmai pentru a nu condensa aici, în două cuvinte, imaginea lor, mult prea amplă. Iar despre rude și părinți, nu pot să zic decât că Dumnezeu a fost mult prea generos cu mine, iar eu, la rândul-mi, simt responsabilitatea de a duce acest nume onorabil mai departe cu demnitate. Pentru că familia noastră a avut de suferit din cauza luptei pentru românism și pentru libertatea de exprimare a cuvântului, a plătit cu Siberii și persecuții KGB-iste, cu morți în accidente suspecte, cu înscenări de dosare și acuzații pe nedrept. Și asta doare. Chiar de mi-am schimbat numele – sângele apă nu se va face niciodată. Iar despre mama nu pot să zic decât că Dumnezeu nu mi-a luat-o atunci, la marea ei cumpănă de la 35 de ani, tocmai pentru că a știut câtă nevoie voi avea de ea peste ani. Este modelul meu de putere și forță spirituală de la care au ce învăța și nepoții, nu doar eu. Sper să trăiască cel puțin ca și bunica ei, Ileana, până la 96 de ani, sau să o detroneze. Ar fi în stare.

Putem defini destăinuirile tale de pe blog ca pe o gălceavă a scriitorului cu lumea sau ca pe o formă neobișnuită de dialog cu oamenii, în care unul vorbește, celălalt citește?

În cazul micilor povești, cum îmi place să le definesc, prezint cazuri reale din viață, trăite și simțite. Nu neapărat de mine. Dar observate și descrise prin prisma lentilelor mele. Și aici de multe ori apare dialogul cu cititorii, fapt care mă bucură. Unii se regăsesc în acele situații, altora le par neverosimile, dar ce încerc eu să redau prin ele, este natura umană, așa cum este ea. Cu bune și cu rele. Și aici nu puteam face nimic mai mult de atât. Iar în jurnalul meu londonez, lună de lună, prezint situații noi cu care mă confrunt și în care, de multe ori conștientizez diferența dintre lumi, mentalități și culturi. Este fascinant de-a dreptul!

Care Cristină te inspiră mai

mult – cea din brațele tatei sau cea cu copiii în brațe?

Brațele tatei au fost pentru mine leagănul siguranței și al iubirii desăvârșite. Amintirile ne constituie, iar experiențele ne șlefuesc structura. Așa că tot ceea ce a purtat prin lume de-a lungul timpului fetița cu codițe din pozele alb-negru a fost produsul acelei brațe. Și mai ales al acelei inimi. Brațele tatei au fost evadarea mea emoțională atunci când apăsările au fost grele. Că doar avem cu toții perioade mai puțin colorate. Iar inspirația cu siguranță își are rădăcina și în acele trăiri pure.

Poezia e un text, în care concentrația de frumos e atât de mare încât îți dă senzația unei creșteri imediate. Poezia se naște, de obicei, din exces, al suferinței mai în toate cazurile, dar și dintr-un exces al fericirii, pentru că se dă și fericirii drept de existență literară. Din ce se naște poezia ta?

Este mai degrabă o formă de exprimare a preaplinului. De dezlegare a nodurilor interioare. De căutare a esenței. De reflecție, de acceptare. De asumare și de împăcare. Este acea pastilă de urgență, de cele mai multe ori, salvatoare pentru mine, cu efect imediat atunci când „nu se mai poate”. Acel defibrilator vital în anumite momente de cotitură. Scriind, m-am împăcat cu multe, dar cel mai important e că m-am împăcat cu mine însămi în primul rând. Și de aici toată liniștea venită spre acești 40. Proza oferă tratament pe termen lung, iar farmecul unui vers este forță comprimată a acestuia.

Am descoperit-o parțial pe scriitoarea-poetă-bloggeriță Anda-Cristina Ghimpu-Vahnovan. Urmează s-o descopere și cititorii, să-i aprecieze ideile și descrierile din blogul personal www.ganduridespletite.com, apoi, să sperăm, din cartea viitoare. După care să recitească acest dialog.

Vom avea portretul psihologic, aproape perfect, al Andei pe care autoarea să-l completeze cu noi fapte literare! La mulți ani creativi!

Mulțumesc!

Și eu vă mulțumesc mult.

Armonica de gură (muzicuța) — instrument polifonic universal

Inventată în China cu câteva mii de ani în urmă, muzicuța cu numele de „Sheng”, devine un instrument practicat în muzica tradițională din Asia. Treptat, muzicuța își lărgeste aria de răspândire și pe la sfârșitul secolului al XVIII-lea, se manifestă ca unul dintre cele mai populare instrumente muzicale în Europa.

La începutul secolului al XIX-lea, (anul 1820), meșterul berlinez Christian Friedrich Buschmann, înlocuiește anciile de lemn cu ancii metalice. Astfel ia naștere prima mostră de muzicuță diatonică, numită inițial eolină de gură. Ceva mai târziu, în 1825, tânărul european Walther Richter a modernizat instrumentul, devenind astfel muzicuța modernă cu 10 găuri și două plăci din metal.

Producția de muzicuțe începe în 1829 la Viena, apoi în localitatea Trossingen din Germania, inițiată de doi ceasornicari de meserie: Christian Messner și Christian Weiss. Câțiva ani mai târziu, un alt ceasornicar din Trossingen, pe nume Matthias Hohner, deprinde tehnica de construcție a muzicuței și pune pe rol propria afacere, devenind astfel cel mai mare producător de muzicuțe din lume. În 1862 a început să ex-

porte muzicuțe și în Statele Unite, care a devenit în curând cea mai mare piață a sa.

În prima jumătate a secolului XX-lea, popularitatea muzicuței continuă să crească. Fondatorul companiei Hohner a modernizat muzicuța diatonică prin atribuirea unui buton (tijă) ce permitea alterarea notelor. Astfel, ceasornicarul german a lansat o nouă muzicuță, pe cea cromatică.

Jucăria muzicală s-a înrădăcinat nu numai în vocabularul limbii române, cu numele de armonică de gură sau cu diminutivul muzicuță ci și în cel al altor popoare din întreaga lume: la germani: mundharmonika; la englezi: month organ; harmonica; la francezi: petite harmonica; la chinezi: 口琴(kǒuqín); la coreeni: 하모니카 (hamonika); la danezi: mundharmonika comună; la spanioli: harmónica, armonică de boca; la estoni: suupill; la finlandezi: huuli harppu; la greci: φυσαρμονικα, (fisarmónika); la maghiari: száj harmonika; la italieni: scaccia pensieri, bocca feminine armonică; la japonezi: ハーモニカ (hāmonika); la portughezi: gaita; la ruși: губная гармоника; la suedezi: munspel neutral etc.

Organologie. Construcție și particularități morfologice. Fiind un instrument muzical aerofon, muzicuța are amplasate în interiorul corpului dreptunghiular, lateral două plăci metalice, pe care sunt fixate lamele sonore de diferite dimensiuni. Fiecărei lame îi corespunde o deschizătură prin care este îndreptat curentul de aer ce le pune în mișcare, făcându-le să vibreze, fie în contact cu coloana de aer expirată sau cu cea de aer inspirată. Astăzi se practică mai multe tipuri și modele de muzicuțe, încadrate în diverse dimensiuni și acordaje. Dintre întreaga diversitate se evidențiază două tipuri: muzicuțe diatonice și cromatice.

Muzicuța diatonică. Așa cum este constatată, posibilitățile interpretative la acest tip de muzicuță sunt reduse. Emiterea unui singur sunet se produce printr-un procedeu greu de realizat, care poate fi posibil în urma acoperirii cu limba a două găuri din stânga găurii cu sunetele necesare. Astfel, aerul va fi canalizat numai prin gaura și numai pentru sunetele respective.

Se cunosc trei varietăți de acest tip:

- a) cu un rând de găuri la care se cântă melodia și sunetul este produs de o singură lamă (limbă);
- b) cu două rânduri a câte zece găuri și servește pentru acompaniament și este ceva mai mare în comparație cu precedentul model. Sunetele produse de ambele rânduri printr-o singură suflare sau aspirare sunt amplasate la interval de octavă perfectă;
- c) cu două rânduri de găuri emite sunetele din rândul de jos cu două octave mai sus față de primul rând, producând un efect admirabil la acompaniament.

Muzicuța cromatică este prevăzută cu o tija mobilă, apăsată cu ajutorul degetului arătător al mâinii dreaptă, prin intermediul căreia tonurile sunt divizate în semitonuri, astfel fiecare gaură dispune de patru sunete. Prin includerea tijei mobile, se trece într-o tonalitate învecinată la pas de semiton ascendent (din Do major în Do diez major sau enarmónica Re bemol major). Cu tija mobilă activă, interpretarea este la fel de comodă ca și cu tija în poziție de repaus, numai că pentru obținerea sunetelor alterate se va face o mișcare inversă celei cu tija liberă, atât la suflat cât și la aspirat. În urma exersărilor minuțioase, acțiunea de apăsare a tijei mobile intra în reflex și producerea sunetelor nu mai poate constitui o dificultate pentru interpret.

Muzicuța cromatică este un instrument cu ajutorul căruia poate fi executată orice melodie și în orice tonalitate. Cele trei modele de muzicuțe cromatice sunt:

a) modelul I (cu 10 găuri și 40 sunete) în construcția ei are 20 de sunete naturale și 20 alterate. Este asemănătoare cu muzicuța diatonică, despre care s-a menționat anterior, dar numai atunci când tija mobilă este în poziție de repaus. Prin apăsarea tijei mobile spre stânga, toate sunetele acestui model sunt urcate cu un semiton și gamele diatonică sau cromatică se obțin prin intermediul a șapte găuri (1-7). Deci în fiecare gaură avem patru sunete diferite.

b) modelul II (cu 12 găuri și 48 sunete) are în construcția ei 24 sunete naturale și 24 sunete alterate. Acest model are trei octave complete și este cel mai răspândit.

c) modelul III (cu 16 găuri și 64 sunete) are o întindere de 4 octave, dintre care una este octava mică cu notarea în cheia FA.

Pentru execuția în grup există muzicuțe pentru acompaniament. Astfel de model oferă posibilitatea combinării diferitor acorduri, de care este nevoie și este absolut indispensabil în ansamblul de muzicuțe.

Tot pentru necesitățile formării ansamblurilor de muzicuțe, au fost

realizate și muzicuțe pentru partea de bas. Se cunosc trei modele de muzicuțe din această categorie la care sunetele se obțin numai prin suflat:

a) Muzicuța bas simplu are în construcția sa numai șase sunete. Modelul este foarte redus la posibilități, deoarece îi lipsesc notele: mi și si.

b) Muzicuța bas educator este un instrument complet și are în construcția ei două octave. Pe acest model se pot realiza atât gama diatonică, cât și cea cromatică. Având în vedere posibilitățile lui sonore, în cazuri speciale se poate întrebuița și ca instrument solistic.

c) Muzicuța bas cromatic este un model complet, având posibilități imense. Cuprinde două octave cromatice și se compune din două părți suprapuse. Pe partea superioară, muzicuța are 14 găuri cu 14 sunete, iar pe partea inferioară 15 găuri cu 15 sunete. Acest model, ca și basul educator, este absolut indispensabil la formarea ansamblurilor de muzicuțe.

Efecte sonore. Timbrul plăcut, caracteristic coloritului sonor al muzicuței, nu poate fi unicul element de expresivitate expus de randamentul tehnic al instrumentului, dacă nu se ia în calcul celelalte fațete și efecte mai puțin cunoscute, ca:

a) Vibrato. Obținerea acestui efect este strâns legat de poziția muzicuței, care este ținută cu ambele mâini. Efectul se realizează închizând și deschizând cutia de rezonanță, formată din palmele ambelor mâini. Exercițiul pentru obținerea efectului vibrato constă în a ține mâinile strânse între ele pe laterale și în spatele muzicuței, astfel ca să nu pătrundă afară sunete prea puternice. La deschiderea și închiderea cutiei de rezonanță pentru scoaterea acestui efect nu participă decât numai mâna dreaptă, care deschide cele patru degete în același timp cu deschiderea spre dreapta a mâinii, dând afară sunetul puternic. Efectul este foarte plăcut la auz și se aseamăna cu sunetele produse de vioară.

b) Tremolo-mandolină se obține prin repetarea foarte mișcată a no-

telor melodiei, așa cum ar face un executant la mandolină. Realizarea acestui efect este posibil în timpul executării melodiei prin mișcarea limbii în lungime și în lățime în fața fiecărei găuri a muzicuței. Pentru obținerea acestui efect muzicuța se ține în vârful buzelor. Notele melodiei (divizate imaginar în valori de scurtă durată) vor trebui să fie bine ritmate și să-și păstreze strict valoarea lor. Atunci se va obține efectul plăcut, asemănător unui tremolo la mandolină.

c) Tremolo-gutural. La realizarea acestui efect, care este puțin mai greu, contribuie nemijlocit modul de folosire al aerului. La suflat, trecerea aerului prin gât trebuie să fie asemănătoare ca aceea a gargarisirii, iar la aspirat cu sforăitul. Efectul este foarte greu de realizat, dar prin exersări se poate obține un efect deosebit.

d) Lovitura de limbă se realizează exact în același fel în care se scoate un sunet de trompetă, clarinet, saxofon etc. Efectul se obține prin lovituri de limbă în gaura muzicuței, în momentul când se cântă și numai când este necesar, fiindcă această lovitură nu se pretează la toate melodiile. Un instrumentist de talie înaltă se va mândri atunci când va cunoaște la perfecție aceste efecte caracteristice muzicuței. Studiarea cu perseverență a muzicuței și întrebuițarea la timp a efectelor ei, pun în valoare resursele instrumentului, imprimând astfel varietate și temei execuțiilor muzicale.

e) Glissando diatonic este asemănător cu cel al naiului, realizat prin lunecarea buzelor pe tot întinsul gaurilor.

f) Cântatul netemperat. În funcție de precizia acustică, intonația netemperată cuprinde sunete ce rezultă din rezonanța naturală a corpului sonor. Sistemele netemperate conțin și intervale mai mici decât semitonul, adică microintervale. Muzicuța face parte din acele instrumentele ce emite sunete netemperate (naturale).

g) Cântatul polifonic. Un alt efect produs de muzicuță este și acela când executantul poate interpreta concomitent melodia și acompaniamentul.

Aceasta nu se poate obține cu succes decât la muzicuțele diatonice de tipul II și III și la muzicuța cromatică model I și II, care au în primele trei găuri sunete cu care se pot forma acorduri de tonică, dominantă și septacord de dominantă. Efectul nu poate fi realizat în cazuri când melodiile pretind acorduri minore sau depășesc posibilitățile proprii ale muzicuței. Reușita este asigurată atunci când melodiile cântate se limitează la 2 -3 acorduri pe care le poate oferi instrumentul.

Tabulatura. Pentru însușirea tehnicilor de interpretare, este necesară respectarea corectă a simbolurilor care reprezintă componentele unei tabulaturi pentru muzicuță:

1, 2, 3 etc. – cifrele reprezintă numărul găurii în care urmează să fie direcționat aerul prin suflare sau expirație (pentru muzicuța cromatică cu tija liberă);

↓ săgeata orientată cu vârful în jos sau majuscula I indică direcția aerului (inhalarea, inspirarea) (tragem aerul);

④

← numărul găurii încercuit și axat pe săgeata orientată cu vârful spre stânga simbolizează emiterea sunetului prin aspirație (inhalare) cu tija activă (pentru muzicuța cromatică);

↑ săgeată orientată cu vârful în sus sau majuscula E indică direcția aerului (expirarea, suflarea) care va emite sunetul respectivei găuri prin expirație;

③

← numărul găurii axat pe săgeată orientată cu vârful spre stânga simbolizează emiterea sunetului prin suflare cu tija activă (pentru muzicuța cromatică);

coloană a câte 2, 3 sau mai multe numere de găuri, indică faptul că aerul urmează a fi direcționat în găurile respective pentru emiterea sunetelor pe rând sau în acord;

■ dreptunghiul hașurat simbolizează blocarea găurii(lor) cu limba;

④ numărul găurii încercuit simbolizează emiterea sunetului prin aspirație cu tija liberă (pentru muzicuța cromatică).

Interpreții ce se angajează în descifrarea tabulaturilor pentru muzicuță, urmează să ia aminte de faptul, că tabulatura pentru muzicuța di tonică este diferită față de tabulatura pentru muzicuța cromatică.

Muzicuța în vizorul etnomuzicologilor. În primele decenii ale secolului al XX-lea noțiunile și metodologia cercetării sonorităților folclorice nu erau foarte clare. Confuziile terminologice apărute în gândirea muzicologilor vremii, exponenți ai diverselor școli, au fost semnalate chiar de Constantin Brăiloiu, într-unul dintre cunoscutele sale studii, prezentat în 1958 în cadrul unui congres de la Köln, intitulat „Muzicologia și etnomuzicologia astăzi”.

În urma cercetărilor de teren, au rezultat lucrări monografice de excepție și experiențe culturale unice, din care Constantin Brăiloiu a știut să discearnă cele mai importante caracteristici ale folclorului din ținuturile românești.

Înregistrările realizate de-a lungul timpului în spațiul culturii tradiționale relevă bogăția genurilor muzicale interpretate la muzicuță, dintre care se disting: cântecul, muzica ritualurilor, obiceiurilor și jocurilor populare. Particularitățile expresive ale muzicii de muzicuță se remarcă prin arhaicitatea melodiilor, multe dintre ele construite pe baza unor scări muzicale cu sunete puține, dar cu un mod de organizare complex. Cântecele și jocurile au la bază structuri sonore comune, care determină unitatea, specificul și unicitatea muzicii tradiționale. Muzicuța este o emblemă stilistică din perimetrul culturii tradiționale românești, prezentă și în muzica jocurilor populare. Dacă, inițial, muzicuța exista individual, treptat instrumentul solistic este acompaniat de formații mici: o cobză, o vioară sau două și chiar un contrabas.

În arhivele de folclor din Republica Moldova, sunt depozitate materiale audio, înregistrate în cadrul expedițiilor folclorice și a festivalurilor de folclor organizate de Academia de Muzică, Teatru și Aret Plastice (AMTAP), Centrul Național

de Conservare a Patrimoniului Cultural Imaterial (CNCPCI), Institutul Patrimoniului Cultural al Academiei de Științe a Moldovei:

AMTAP - Expediții folclorice:

a) bob. 202-3, Tărăță Gheorghe Ivanovici din s. Hâjdieni, raionul Glodeni. Melodii moldovenești la muzicuță;

CNCPCI Festivalul folcloric Rașozii Moldovei:

a) 1992, 18 ianuarie. bob. 15 (41,52). Pavel Târnovan la muzicuță cu Ansamblul folcloric „Ciobănaș de la miori” din s. Fântâna Albă. Câteva melodii moldovenești (Cântecul șoferului, Colo-n vale la pârau, Cântec de masă, Radul mamei, Polca);

b) 1992, 25 ianuarie. bob. 17(22.40). Frații Tudor și Ion Duca la muzicuță și tobă: Sârba și Hora muzicuțelor, or. Cimișlia;

c) 1992, 25 ianuarie bob. 17 (33.14). Dimitri Milescu la muzicuță. Sârba și Hora;

d) 1992, 26 ianuarie. bob. 19. Prezentatoarea: „Au fost timpuri, mai ales după ce a trecut marele pojar, când glasul muzicuței aduna întregul sat la petrecere, fie că era joc mare, fie că era chiar și la clăci. În minutele de răgaz răsuna acest instrument muzical, care ne mângâia, ne bucura, ne făcea să uităm de cele care ne supăra sufletul”. Nenea Tudor Podgoreț din s. Antonești, raionul Cantemir. Un potpuriu de melodii populare la muzicuță;

e) 1992, 26 ianuarie. bob. 20 (19.00). Dumitru-Tudor Sirețanu la muzicuță. Sârba;

IPC AȘ: Expediții folclorice:

a) CEAP1045_1_015_1_01_Dans țigănesc, informator Canțar Ivan Feodorovici, s. Șișcani, raionul Cotovschii, muzicuță;

b) CEAP1045_1_015_1_06_Polca, informator Canțar Ivan Feodorovici, s. Șișcani, raionul Cotovschii, muzicuță;

c) CEAP1045_1_015_1_07_Un buchet de melodii interpretate la armonica de gura, informator Canțar Ivan Feodorovici, s. Șișcani, raionul Cotovschii.

Muzicuța, fiind un instrument muzical aerofon, este utilizată și în alte stiluri de muzică precum folk, jazz, country, rock sau blues. Renumită prin timbrul său unic, muzicuța a vibrat în mâinile multor renumiți muzicieni, ca: Bob Dylan - o figură influentă în muzica și cultura populară americană timp decinci decenii, care a devenit o voce a unei generații reticente cu melodii interpretate la chitară și muzicuță; Bruce Springsteen - cântăreț, compozitor și muzician american; Bono - cântăreț, scriitor, muzician irlandez; Robert Plant - cântăreț, compozitor și muzician englez, cunoscut ca solist și interpret de rock al formației Led Zeppelin; Larry Adler - interpret de muzică americană, în anii 1930 a devenit cel mai cunoscut muzicist și mulți alții.

Elementele structurale muzicale care fac parte din mijloacele tehnice ale muzicuței, le-am putea prezenta în felul următor:

- a) preferințe intervalice: prima, secunda, terța, cvarta;
- b) ornamente: apogiatura simplă și dublă, tril.
- c) formule melodice-ornamentale, care se prezintă sub diverse aspecte din punct de vedere ritmic sau melodic: diviziuni excepționale de valori pe un timp, ca triolette;
- d) stiluri proprii, care vizează atât manierele de interpretare (instrumentală individuală și în grup), cât și ocaziile sociale (șezători, evenimente festive, sărbători, adunări etc.) sau se raportează la exprimarea unor stări sufletești, împărtășite celor din jur.

Realizarea instrumentistului-solist și a formațiilor de muzicuțe. Muzicuțele cromatice au posibilități imense, dar realizarea reușitei unui interpret-solist sau a unui ansamblu de muzicuțe, depinde în mare măsură de nivelul pregătirii acestora și de gradul de cunoștințe teoretice și practice pe care le posedă cei încadrați în această artă instrumentală: simțul ritmic, stăpânirea perfectă a instrumentului precum și de precizia

interpretării corecte de către soliști și cei care completează verticala armonică.

Practica demonstrează existența în spațiul folcloric a interpreților-soliști, ce activează (activau) în formații folclorice, tarafuri și orchestre de muzică populară și, totodată, în ansambluri de muzicuțe omogene și mixte. Realizarea acestor traiectorii depinde absolut de toți instrumentiștii încadrați în interpretarea creațiilor, punând în valoare exigența și efortul comun spre o interpretare desăvârșită, fie solistică sau de un grup (ansamblu) de muzicuțe.

Muzica populară interpretată la muzicuță este mai atractivă și foarte armonioasă, deoarece cuprinde mai multe ritmuri, care induc o stare de admirație, dinamism și energie celui care o ascultă. În Republica Moldova, muzica populară în repertoriul pentru muzicuță este insuficientă și modestă, fiind reprezentată doar de câțiva soliști.

În momentul de față, în Europa, Asia, America există ansambluri de muzicuțe cromatice formate din amatori și profesioniști, care s-au afirmat cu succes pe scenele lumii, având în repertoriu creații de compozitori consacrați ca: George Enescu (Rapsodia română), Franz Liszt (Rapsodia ungară) etc. Pentru membrii ansamblurilor de profesioniști, cunoașterea științifică și metodică a muzicuțelor cromatice este necesară, mai ales că membri sânt inițiați în cunoașterea propriu-zisă a instrumentului.

Destul de răspândit este instrumentul în practica tradițională din România, unde există mai multe formații de muzicuțe: „Trio polifonic”, „Ritmice de Breaza”, ansamblurile de muzicuțe din comuna Berceni-județul Ilfov, din comuna Dolhești-județul Suceava, iar la Lipovăț-județul Vaslui este organizat Festivalul-concurs județean „Hora Muzicuțelor”, fapt ce denotă popularitatea acestui instrument în peisajul culturii artistice de peste Prut.

Demersul de față reprezintă o încercare de a lărgi orizontul cognitiv asupra muzicuței ca instrument

aerofon solistic și de grup, întâlnit în practica culturii muzicale românești, cu bogate posibilități sonore, dar încă insuficient valorificate. Ne propunem ca aceste prolegomene să ofere unele sugestii pentru viitoarele cercetări de organologie, care, sperăm, vor spori interesul pentru cunoașterea acestui aparat sonor, va contribui la promovarea muzicii și repertoriilor de muzicuță.

Bibliografie:

1. Alexandru, Tiberiu, (1956), Instrumentele muzicale ale popoului român, ESPLA, București.
2. Arta muzicală din Republica Moldova. Istorie și modernitate, (2009), Grafema Libris, Chișinău.
3. Bărbuceanu, Valeriu, (1999), Dicționar de instrumente muzicale, Teora, București.
4. Ghilaș, Victor, (2008), Muzica etnică. Tradiție și valoare, Grafema Libris, Chișinău.
5. Naidin, Traian, (1957), Metodă pentru muzicuțe (diatonice și cromatice), Editura de Stat pentru imprimare și publicații, București.
6. Vizitiu, Ion, (1979), Instrumentele muzicale populare moldovenești, Literatura artistică, Chișinău.
7. Визитиу, Жан, (1985), Молдавские народные инструменты, Литература артистикэ, Кишинев.
8. Enescu, George. Rapsodia Română interpretată de ansamblu din cinci muzicuțe. Mod de acces: <https://www.youtube.com/watch?v=wAgaCjjANS0> (vizitat la 14.05.2018).
9. Liszt, Ferenc. Rapsodia Ungară nr. 2 interpretată de ansamblu din patru muzicuțe. Mod de acces: <https://www.youtube.com/watch?v=7DV8H63HdOo> (vizitat la 14.05.2018).
10. Rossini, Gioachino. Bărbierul din Sevilla interpretată de ansamblu din nouă muzicuțe. Mod de acces: <https://www.youtube.com/watch?v=2WCOPXbQAck> (vizitat la 14.05.2018).

EDUCAȚIA NONFORMALĂ în cadrul activităților extrașcolare

Educația nonformală este cea mai nouă abordare a învățării prin activități plăcute și motivante și înseamnă orice acțiune organizată în afara sistemului școlar, prin care se formează o punte între cunoștințele predate de profesori și punerea lor în practică. Acest tip modern de instruire elimină stresul notelor din catalog, al disciplinei impuse și al temelor obligatorii. Înseamnă plăcerea de a cunoaște și de a te dezvolta. Unde putem găsi toate acestea? Desigur, la Biblioteca Publică Raională „Mihai Eminescu”, Rezina, care dispune de săli moderne și atractive, cluburi pe

interese și cu diverse teme abordate, jocuri de socializare, etc.

Educația nonformală oferă posibilitatea unor altfel de metode, interactive și diversificate, pentru obținerea unor cunoștințe și aptitudini noi, cât și pentru punerea acestora în practică. Câteva exemple de metode folosite în contextul nonformal pot fi: activități de team building, jocuri de rol, dezbateri, brainstorming, jocuri de improvizație, jonglerie, storytelling (Arta Povestirii), Expoziția vie, Flashmob, Teatru de Umbre, Origami Teatru, Facilitare grafică, Animație stradală, Open

Space, Animație socio-educativă, Debate, Cafenea Publică, PhotoVoice, Teatru Forum, Biblioteca Vie ș.a.

Efectele educației nonformale sunt cele mai de lungă durată. Atmosferă prietenoasă și plină de energie, fără stres, constrângeri, este cea mai durabilă pentru că se face doar în conformitate cu dorințele omului/copilului, la inițiativa lui și dezvoltă imaginația, creativitatea, spontaneitatea dar și formează aptitudini. Vă așteptăm cu mare drag la Biblioteca Publică „Mihai Eminescu” ca să experimentăm împreună noile metode de educație nonformală.

ALEXANDRA ONICA, ȘEFA BIBLIOTECII PUBLICE, S. RATUȘ, R. CRIULENI

Lectura — hrană spirituală

1–30 septembrie 2018, luna de promovare a lecturii

Lectura are o importanță deosebită în viața fiecărui om. Datorită ei ne dezvoltăm atât intelectual cât și multilateral. A citi o carte, ar trebui să fie un lucru fără preț în lume. Cartea este foarte importantă în viața unui om, e o comoară care te face mereu să te bucuri, să tragi foloase, să faci concluzii și planuri de viitor. Lectura este lucrul care ne ajută cel mai mult în viață. Poți trăi foarte bine și fără să citești, mulți oameni nu au deschis niciodată nici o carte, iar dacă vrei să le explici ce pierd e la fel cum ai explica unui surd frumusețea muzicii. Cartea îți este cel mai valoros prieten, indiferent de situație, niciodată nu ne va trăda.

În această lună, la biblioteca publică din satul Ratuș, Criuleni au avut loc numeroase activități culturale cu participarea utilizatorilor multiplelor servicii prestate de către instituția noastră, cum ar fi: Biblioteca în aer liber; Citirea în glas tare; Cele mai întrebate cărți; Ora lecturilor gus-

toase; Cea mai activă cititoare cu cele mai multe cărți citite. Beneficiile lecturii sunt variate și foarte complexe, ele contribuie la dezvoltarea creierului cititorului, la modul de comportament al său atât acasă, în colectiv cât și în societate. Cu această ocazie ași menționa, că lectura prin imaginația sa bogată și foarte variată îmbunătățește vocabularul și dezvoltă foarte mult comunicarea la școală, cu prietenii, cu părinții, pretutindeni. Copiii au preferințe și în funcție de fantezia lor, de aceea mulți își doresc să citească cărți fantastice, de acțiune, despre spionaj, de dragoste ș.a. Accesul la lectură îl face prin împrumutul de carte de la bibliotecă. În sensul respectării lecturii sunt îndrumați și copiii. Chiar de la vârste fragede, lectura le oferă foarte multă informație, dar și bucurie. Din aceste considerente, copiii doresc să citească cât mai mult pentru a cunoaște o mulțime de lucruri frumoase și utile vieții lor. Aceasta prinde foloase și pentru cei mai mici

copii, care pot „lectura” o carte și care pot dezvolta sau pot reinvia povestea cu ajutorul ilustrațiilor. Este foarte important cititul, mai ales în zilele noastre. Sunt o mulțime de cărți unde avem fericita ocazie de a descoperi, potrivit gustului tuturor, diverse informații extraordinare și utile. Cititul îți croiește drumul în viață, te cultivă multilateral și armonios, te învață să cunoști lumea prin alți ochi, să te regăsești în lumea ta. Cititul dezvoltă modul de a gândi, de a vorbi, de a cunoaște multe, după care îți va prinde bine în viața de toate zilele. Cu ajutorul lecturii vei călători oriunde dorești și vei reprezenta artistic orice personaj. Lectura te învață să fii creativ, ea contribuie la dezvoltarea intelectuală a oricui, nu doar a unui adolescent.

Prin lectură, noi ne îmbogățim cugetul și ne stabilim emoțional. Dacă avem probleme, ne cufundăm în lectură și uităm de griji, ea devine o plăcere. În lumea cărților, totul e posibil.

MANUAL DE ÎNȚELEPCIUNE al culturii vechi românești

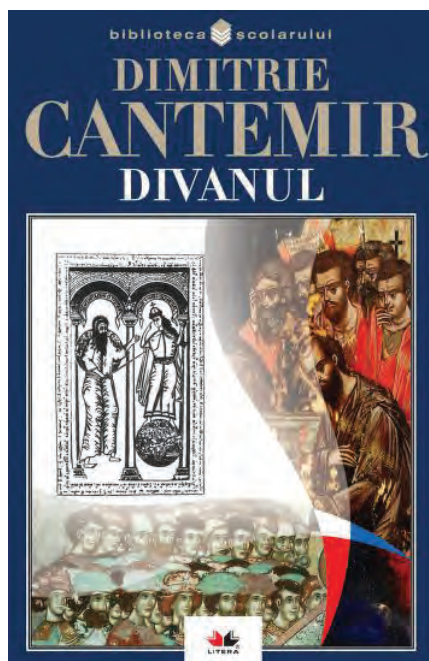
320 de ani de la tipărirea *Divanului*.. cantemirian

Dintre cărturarii care au ilustrat spiritualitatea spre finele veacului de mijloc, faima cea mai întinsă a avut-o și o are, fără îndoială, Dimitrie Cantemir.

Alexandru Zub

Divanul... de Dimitrie Cantemir este o lucrare de educație religioasă și de reflecție filosofică sub formă literară, cunoscută și cu titlul deplin: *Divanul sau Gâlceava înțeleptului cu lumea sau Giudețul sufletului cu trupul: întâiu izvodit și de iznoavă din Vechiul și Noul Testament/prin de truda și de ostenință iubirea lui Ioan Dimitrie Constantin Voievod. „S-au tipărit în orașul scaunului domniei, în Iași, văleat de la Adam 7206, iară de la mântuința lumii 1698, meseța august, 30”.* Lucrarea a apărut cu text bilingv: română și grecesc și este una din scrierile fundamentale ale lui D. Cantemir și prima operă filosofică românească, considerată de către filosoful Constantin Aslam *Manual de înțelepciune al culturii vechi românești*. Așternută pe hârtie în limba română, prefațată laudativ de fostul său dascăl Ieremia Cacavelas care, probabil, a și realizat versiunea grecească, cartea a fost dedicată fratelui său, Antioh Cantemir, la acea vreme domnitor. Intenția lui Dimitrie Cantemir a fost de a face filosofia să vorbească și românește.

Sursele acestui op cantemirian cu caracterul unei antologii (prima de acest gen în literatura română), sunt numeroase, cuprinzând texte religioase și laice, originale și apusene, antice și medievale, unind lucrări care au influențat concepția cărții sau au fost integrate în compoziția acesteia, prin preluarea unor citate celebre, maxime, sentințe, figuri de stil etc. Este, în fine, o carte de educație morală în spirit ortodox.

Cantemir, de altfel, este unul dintre ultimii scriitori europeni care tratează o temă foarte răspândită a literaturii etice medievale: disputa dintre suflet și trup, despre timp, natură, conștiință, despre raportul dintre om și lume, pasiune și rațiune. (A se vedea, de asemenea, articolul scriitorului și criticului literar Vitalie Răileanu „Idei morale de esență umanistă în *Divanul* cantemirian”, apărut în revista „Academica”, nr.6, din 1999, p. 7-8).

Constituit din trei părți, opul cantemirian sugerează superioritatea omului asupra celorlalte viețuitoare, face din homo sapiens un stăpân al lumii, susține superioritatea vieții spirituale asupra condiției biologice a omului, încearcă să definească concepte filosofice și să alcătuiască o terminologie filosofică.

La 1705, patriarhul Antiohiei, Athanasios Dabbas, a tălmăcit versiunea greacă a cărții în limba arabă, vorbită de către creștinii din Orientul Apropiat. „*Divanul arab*” a fost lecturat pe parcursul a

două secole nu numai în cercurile creștinilor ortodocși, ci și în cele greco-catolice, întocmindu-se noi copii până la apusul veacului al XIX-lea.

Apariția studiului cantemirian inaugurează, așadar, reflecția filosofică în limba română, exercitând o influență de netăgăduit în tradiția românească de gândire, una „proto-filosofică” ce a creat universul simbolic savant la noi.

Cantemir vine cu o reconstrucție a omului românesc din perspectiva unei antropologii filosofice exemplare de inspirație creștin-ortodoxă, iar cartea sa, ca moment inaugural, a generat o influență de durată, hotărâtoare chiar, până la Titu Maiorescu.

Prin *Divanul...* D. Cantemir încearcă, pentru început, să demonstreze care este intensiunea și extensiunea înțelepciunii ca determinare primă a omului înțelept, identificând înțelepciunea cu fapta bună, venind cu exemple revelatoare din Noul și Vechiul Testament, din filosofia apuseană și cea răsăriteană. „Înțeleptul te învață cele vrednice de

cinste și de laudă, te ferește de în-tunericea cea mare; îți arată și îți dovedește minciunile cele greșit cunoscute și cu nedreptate grăite de lume: prin Sfânta Scriptură cea nouă și cea veche și prin răspunsurile sale corecte; pe care tu, examinându-le și încercându-le cu rațiunea sănătoasă și dreaptă, vei afla viață veșnică.”

Înțeleptul, în viziunea lui Dimitrie Cantemir, e un păzitor al rațiunii drepte (*recto ratio*; dreapta socoteală, cum o definește el - D.P.), care, în întreprinderile sale intelectual-spirituale, trebuie să țină seamă de următoarea regulă: „Iar dacă vrei să știi și să înțelegi dreapta socoteală și buna chiverniseală, acesta este cel ce va fugi de tine (adică de lume - D.P.) și se va feri de toate bunătățile tale și care îl va căuta cu tot sufletul și cu inima întreagă pe Dumnezeu, acela nu va fi lipsit de niciun bine”. Pentru Înțelept, așadar, idealul este de natură morală și spirituală, constând în dobândirea statutului de om drept/corect: „Dreptul (corectitudinea - D.P.) nu va muri în veac pentru că el umblă potrivit sfintelor porunci ale lui Dumnezeu”.

Dincolo de aparențe, eliberat de legea trupului, Înțeleptul „ostenește” în a dobândi „faptele bune și folositoare sufletului; sufletul omului învingându-se prin virtuți nu va îmbătrâni niciodată, căci cerul este patria noastră”.

Este ușor sensibil faptul că viziunea lui Cantemir asupra filosofiei ca înțelepciune nu reprezintă, evident, o noutate conceptuală europeană, una din principalele surse de identificare a gândirii cantemirene devenind, într-un exemplu, varianta română a stoicismului. Indubitabil, apropierea până la identificare făcută de Seneca între filosofie și înțelepciune, s-a dovedit a fi un model inspirator asumat, implicit de către domnitorul moldovean: „Seneca avea să pună filosofia în aceeași condiție care este măreția ei, de mijloc al schimbării noastre morale (*reformatio morum*), de sfat, „sfatul cel bun”, de „lege a vieții”. Că este mijloc, dovadă numai raportul dintre ea și înțelep-

ciune: înțelepciunea (*sapientia*) este binele desăvârșit al spiritului nostru. Filosofia este dragostea de înțelepciune. Una este rezultatul, cealaltă e în marș” (Gheorghe Vlăduțescu).

Cantemir operează, evident, cu un model *sui generis*, dacă descoperim că ținta *Divanului*, până la urmă, este împăcarea și cooperarea, încât „să meargă amândoi împreună după porunca lui Dumnezeu și să pășească drept pe aceeași cale, și sunt îndemnați ca, în veșnicie, ca și aici pe pământ, să păstreze între ei pacea și prietenia”. Iată și o altă idee justă a lui C. Aslam: „Am putea spune că, spre deosebire de modelul stoic individualist ori de modelul creștin rigorist (ca abstragere din lume) modelul înțelepciunii în viziune cantemireană propune un nou înțeles. Astfel, în această nouă perspectivă, înțelepciunea include în intensiunea și determinația sa îndatoriri comunitare. În această lume Înțeleptul nu trăiește numai pentru sine, cât, mai degrabă, pentru ceilalți, pentru comunitatea în care s-a născut și pe care trebuie, din rațiuni divine, s-o îndrume intelectual și s-o conducă spre dobândire”. Concludent în această ordine de idei este următorul pasaj din *Divanul* lui Cantemir: „Iar pentru că această lume vremelnică este o lume care are nevoie de conducere (căci ceea ce nu este condus nu poate progresa), dacă va putea cineva cu întreaga înțelepciune și cu bună socoteală, aflându-se în lume, să conducă lumea și să-și păstreze sufletul nevătămat și curat, frumos și bun lucru va fi, deoarece și lui Dumnezeu, și oamenilor le va fi pe plac”.

René Descartes menționa, la vremea sa, că „întreaga filosofie este asemenea unui arbore ale cărui rădăcini reprezintă metafizica”.

Dimitrie Cantemir, bineînțeles, acceptă doctrina metafizică a timpului său, adică ideea că o discuție filosofică propriu-zisă se produce doar în cazul când în atenție vor fi deopotrivă sufletul uman, lumea în care ne situăm și Dumnezeu.

Observăm că dezbateră din *Divanul...* reține perfect spațiul de

întâlnire a cosmologiei cu ecologia și cu teologia creștină. Disputa dintre suflet și lume se produce în arealul de prezență al cuvântului relevant. Termenii în dispută sunt următorii: spiritualitatea și rațiunea, trupul și sufletul, lumea și conștiința, pasiunea și rațiunea, carnea și spiritul, ochiul și inima, omul de lume și înțeleptul. Fiind vorba despre o dispută chiar în ființa omului, avem față în față *omul de lume* și *omul spiritual*, confruntarea producându-se, astfel, între termenii ce numesc limitele existenței umane.

Relația dintre omul de lume și cel spiritual este menținută în hotarele învățaturii creștine, Cantemir reactualizând ideea creației și cea a căderii. El o înțelege „ca trecere din regimul existenței atemporale în cel al existenței temporale sau vizibile”, căutând „justificări biblice” până și acolo unde ele nu există.

Divanul a fost scris în limba română, dar autorul „navighează” nu arareori în înțelesurile din latină și cele din greacă, limbi pe care le vorbea fluent. De exemplu, unul din cei mai dificili și mai confuzi termeni rămâne a fi cel de „suflet”, el descriind „locul sinelui” în adevăratul sens al cuvântului, desigur, alături de alte locuri semantice. Corespondenții săi din latină, greacă și slavonă (ca limbă liturgică la acea vreme în părțile noastre - D.P.), permanent își vor insinua înțelesurile lor în frazele divănești. La o adică, astfel se întâmplă cu *anima*, *animus*, *frenum* din latină, iar din vechea filosofie greacă, precum *psyché*, *pneûma* și *kardja*. Deseori se vorbește despre duh: „duhul Domnului”, „Sfântul Duh”, „duhul omului”, „duhul dobitocului”. Și încă ceva, oricât te-ai strădui, e greu să faci o anumită ordine în multitudinea de sensuri cu care este reluat glotonimul suflet: suflu, aer și suflare, viață și simțire, spirit și voroavă, conștiință și rațiune, înțelepciune și înțelept, eu și viață umană etc.

Pentru Dimitrie Cantemir, cele mai frecvente sensuri ale termenului luat în dezbateri se referă, fără

nicio îndoială, la condiția simplă a individului uman cu toată diferența sa: spirit și conștiință, rațiune și cuvânt, minte și simțire, judecată și înțelegere, eu și inferioritate. „Aici, deci, vei afla care este urâtenia și frumusețea trupului și care este urâtenia și frumusețea sufletului, căci aici sunt înfățișate atât podoaba, cât și goliciunea amândurora” (*Prima Epistolă către cititor*). Așadar, prin el însuși, sufletul nu mai este de astă dată bun sau frumos, adevărat sau just. „În cazul omului, afirmă filosoful român Ștefan Afloroaei, totul va fi dedublat. Este ca și cum am spune că voința noastră poate fi atât de bună, cât și rea, iar judecata, atât justă, cât și deficitară... În definitiv, tocmai acest lucru contează enorm pentru ceea ce face sau ce se întâmplă cu noi. De aceea Cantemir invocă mereu rațiunea, adică facultatea numită în greacă *logarismós* – „socoteala minții mele”. Uneori îi spune „duh sămăluitoriu”, cu sensul de „spiritus rationalis”. Gânditorul Dan Bădărău, cel mai mare cunoscător al filosofiei cantemirene, confirmă ideea că „rațiunea pe care o pune la lucru Cantemir se delimitează în sfera semantică a grecesului *lógos* (cunoașterea discursivă sau mediată), și nu prin ceea ce s-a numit *noús* sau *noésis*. Contează mult pentru el latura rațională a sufletului (*logarismós tés psychés*), cuvântul sufletului”.

Lecturând cu atenție *Divanul* cantemirean rămâi cu impresia că „sinele nostru rațional” este „judecătorul suprem” în această lume, dat fiind faptul că sinele, în ipostaza rațională discursivă, judecă întreaga dispută a sufletului cu trupul său.

Altfel spus, disputa omului interior cu cel exterior, cea mai avansată treaptă, posibil, pe care o atinge Dimitrie Cantemir în cercetarea sinelui care, ca facultate rațională, reprezintă „tribunalul” acestei lumi. „Or, tocmai sinelui... nostru rațional îi revine sarcina de a distinge critic, de a măsura dreptatea fie într-o parte, fie în alta. Tocmai el

caută să justifice și să afle o dreaptă măsură între cele situate continuu în conflict. Va tinde atunci să realizeze un fel de împăcare între suflet și lume în acord minimal al lor: lumea ajunge să fie văzută cum orientează către cele spirituale, iar sufletul – cum preia cu sine datele bune ale lumii”. (Șt. Afloroaei). Cu alte cuvinte, lumea va fi interpretată „ca instrument de realizare a virtuților ce pot asigura omului viața veșnică”. (Virgil Candea). Este, am adăuga noi, pesemne, una din intențiile cele mai luminoase ale principelui filosof de a împăca sufletul cu lumea. Cantemirean vorbind, „de va putea cineva cu întreaga înțelepciune și cu bună socoteală în lume fiind, pe lume să chivernisească și sufletul ne betejit și neîntinat să-și păzească, frumos și minunat lucru ar fi, de vreme ce și oamenilor, și lui Dumnezeu ar fi plăcut”.

Judecătorul din *Divanul* nu este sufletul sau duhul, ci sinele nostru care, în exercițiul său rațional reprezintă adevăratul judecător, instanță a puterii și terapeut. Iată punctul în care ajunge Dimitrie Cantemir cu una din reprezentările metafizice ale acestor vremi. Savantul, într-un fel, caută metafizicii sale un loc în spațiul gândirii creștine, fără nicio violență față de metafizica tradițională occidentală.

În ceea ce privește conceptul de lume, un prim înțeles este cel de creație a lui Dumnezeu, fiind denumită „lumea mare”, după latinescul *magnus mundus*, iar prin însăși prezența omului lumea apare mereu dedublată. „Tu ești numită microcosmos, prototip și model al microcosmosului, adică al omului, de aceea toate podoabele care se regăsesc în tine pot să explice ca fiind ale omului și toate cele ale omului ca fiind ale tale. Astfel, mai întâi, în tine este lumina, care corespunde la om cu credința. În tine este tăria de deasupra, adică cerul, care la om este nădejdea, în tine sunt apele de deasupra, care la om sunt grijile lăsate de Dumnezeu, apoi apele de dedesubt, care sunt tulburările ce vin de la trup, în tine este

pământul – la om, trupul. Ierburile și copacii înseamnă fapte bune, semințele și roadele sunt virtuțile și milosteniile. Soarele este imaginea celor veșnice, iar Luna imaginea lucrurilor temporale. Peștii care stau totdeauna în apă sunt umilințele, păsările zburătoare sunt ajutorarea și miluirea săracilor, târătoarele, adică animalele ce se târăsc pe pânțe, sunt suferințele și durerile altora; sălbătăciunile înseamnă meditarea la demoni și la răutate; iar omul, plâsmuit după chipul lui Dumnezeu, înseamnă însăși constituția proprie și naturală a omului, plinătatea proprie și naturală a minții; raiul reprezintă fericirea desăvârșită și imitația slavei”. De fapt, analogiile dedublării, despre care vorbește Cantemir, erau deja cunoscute în mediul platonician, neoplatonician și în cel gnostic.

Reiese că acestei stări a dedublării ce afectează lumea îi corespunde natura dublă a omului, în care se și consumă adevărata dispută din cuprinsul celor existente. Dar chiar și în faza de „cădere în timp”, lumea solicită o anumită înțelegere, un acord/comerț, cu omul înțelept. „O, cinstitul meu prieten, și preadulcele meu fiu, dacă te rog să fii prietenul meu și dacă te îndemn la dragostea părintească, nu-ți spun să te desfeți în toate zilele și la fel, cu mine și cu doritele mele dezmierdări; dar dacă nu la trei zile o dată, cel puțin o dată pe săptămână; muncește și termină-ți treburile în curs de șase zile pe săptămână, iar în cea de-a șaptea zi odihnește-te, precum te învață și Dumnezeu și odihnește-te, bea, mănâncă, desfată-te, mângâie-te și veselește-te ca să cunoști și tu din truda și din osteneala ta măcar o dulceață. Pentru că, dacă vrei să-ți spun adevărat, numai cât vei mânca și cât vei bea, numai atâta vei fi câștigat, deoarece pe toate celelalte le vei lăsa și nu se vor folosi nici ele de tine, nici tu de ele; și numai câtă vreme vei petrece bine și te vei desfăta veselindu-te, numai atâtea va însemna că ai trăit”. „În literatura română, precizează Virgil Candea, nu se mai scriseseră asemenea

pagini; ne imaginăm ușor, în fața acestei confruntări de atitudini, spre care înclină adeviziunea cititorului”.

Cele două semnificații ale termenului *mundus* – cea cosmologică și cea existențială – în metafizica occidentală trec în inegalitate, la autorul *Divanului* ele păstrează o egalitate destul de stranie. Semnificația cosmologică nici nu o domină pe cea existențială, cea dintâi fiind chiar ea însăși dublă: lumea înseamnă creațiune în limbajul biblic, dar deopotrivă înseamnă și ceea ce este nemijlocit dat, în limbajul fizicii moderne. „Lumea, după vorbirea obișnuită. Adică cerul, pământul, marea, întunericul și toate cele ce se cuprind în acestea, într-un cuvânt se numește *lume* – tot așa trupul omului, cu toate cele din el și din afara lui se numește cu un cuvânt *trup*, cum am zice, adică trupul este lumea, după cum spune și Petrus Belthurius, acolo unde scrie *Despre caracteristicile sferei...*”.

Dimitrie Cantemir insistând mult asupra ideii că anume temporalitatea este un alt nume al lumii și, prin urmare, limitele lumii sunt limitele timpului: lumea începe și sfârșește ca o ecloziune a timpului. Așadar, biblic, evenimentul este marcat prin însuși faptul căderii („căderea în timp”, după Emil Cioran - D.P.), iar fizic el este dat de faptul trecerii și a prefacerii celor existente, căci „toate din lume pot să explice ca fiind ale

omului și toate cele ale omului ca fiind ale lumii”.

Dimitrie Cantemir „nu uita niciun moment dubla natură a omului, fiind profund dedublata a acestuia. În definitiv, nu există, sub aspect istoric, o ieșire deplină din dualitate. Să nu uităm că motivul dualității domină și o bună parte a filosofiei moderne: tradiția curtezană, de exemplu. La Cantemir vom remarca un multiplu al soluțiilor, fără ca justificarea acestora să fie neapărat egală. Soluția omului de lume nu este anulată de soluția omului înțelept, iar acestea două nu-și află o sinteză perfectă în soluția judecătorului lor. Autorul nostru insistă în cele din urmă pe necesitatea de cunoaștere ca o soluție rezonabilă, așa cum o descrie printre alții Wissowatius. Doar că ea poate fi asumată atât de omul de lume, cât și de omul virtuos”. (Șt. Afloroaei).

Autorul *Divanului* este un creștin cu mari disponibilități culturale, foarte liber în referințele sale de ordin simbolistic sau livresc. Oricum, textul testamentar rămâne principala sursă de idei, argumente și alegorii în disputa dintre Înțelept și Lume. Dumnezeu testamentar este Însuși Creatorul acestei lumi. El însuflând făpturii omenești sinele său cu judecata, credința și liberul arbitru care-l definesc. Ortodoxia lui Dimitrie Cantemir „se realizează, în viziunea dlui Șt. Afloroaei, în-

tr-o formă destul de elegantă, cu revenirea la tradiția pateistică, pe de o parte, și cu o bună disponibilitate, pentru întregul creștinism european, pe de altă parte (...). Sunt însă de luat în seamă și cele patru căi de cunoaștere a prezenței lui Dumnezeu: epagogică, apofatică, extatică și analogică. Autorul *Divanului* o invocă îndeosebi pe ultima, cea analogică. Tocmai aceasta suportă o mai largă explicație rațională. Există un fel de tip special de raționament, anume raționamentul prin analogie. Cantemir reia o întreagă doctrină a analogiei... Ea îi dă posibilitatea să vorbească despre cele create. Deopotrivă, îi permite să stabilească numeroase corespondențe între microcosmos și macrocosmos, spre o mai adevărată înțelegere a lor, această lume, contingentă și temporală, reprezintă mijlocul cel mai bun ca să cunoaștem ceea ce este mai presus de contingența și temporalitatea ei”.

Vom menționa în cele din urmă că această lucrare a lui Dimitrie Cantemir rămâne deschisă oricând învățaturii creștine. Este, de fapt, după Alexandru Surdu, o „caracteristică a filosofiei sistematice românești, care n-a fost niciodată, contrar manierei occidentale, o filosofie sistematică disciplinară, ci categorial filosofică, originar constructivă, în ciuda oricăror restricții disciplinare”.

VARVARA TIMUTA, ȘEF LA BIBLIOTECA PUBLICĂ DIN SĂRATA VECHÉ

PE PRISPA CASEI PĂRINTEȘTI

Duminică, 14 octombrie, 2018, zi de hram la noi în sat. De la mic și până la mare au venit la sărbătoare.

„Pe prispa casei părintești” a fost genericul sărbătorii, care s-a desfășurat în incinta Casei de Cultură. În scenă, în calitate de moderatoare, le-am avut pe doamna Viorica Țurcan, șefa Grădiniței din sat și pe Dumitrița Răilean, eleva clasei a IX-a, a Gimnaziului „Grigore Vieru”, din

satul Sărata Veche, care s-au descurcat de minune cu rolul de bunică și, respectiv, nepoțică.

A fost o zi de neuitat pentru întreaga comunitate. Colectivul folcloric „Sărănteanca”, conducător artistic Maria Chilaru, a prezentat un program artistic constituit din cântece și dansuri autentice. În scenă au mai evoluat și membrii Ansamblului etnofolcloric de copii „Mlădița”, de asemenea diriguiri de către aceeași

Maria Chilaru. Ei, promovând o măiestrie artistică deosebită au demonstrat, încă o dată, ca folclorul unui popor este cartea de vizită a sa, melodiile acestuia pot fi duioase, de joc și de glumă, vesele, dragi sufletului, așa cum ni le-au lăsat buneii și părinții noștri. Nu întâmplător tot ce avem mai scump găsim la sat, la origini, ori vorba poetului: „...acolo unde s-a născut veșnicia...”. Doar, satul este un loc sfânt, de unde ni

se trag rădăcinile neamului, acel loc drag și pitoresc, unde mai stă de veghe nucul sau fântâna de la poartă, unde încontinuu suntem așteptați de către cei dragi. Tot la sărbătoare au mai evoluat și soliștii Irina Timuta, și Ilinca Zubic, care ne-au alinat și ne-au ridicat dispoziția cu melodii de neuitat. În ritm de dans ne-au incins Grupul de dansatori ai Casei de Cultura și Formația de dans popular de la Grădinița din sat.

Holul Casei de Cultura s-a transformat într-o imensă „Casă Mare”, amenajată cu scoarțe valoroase țesute de către doamna Eugenia Ceban, dar și broderii iscusit lucrate de doamna Lilia Ceban.

În colaborare cu profesorul de arte plastice, domnul Ion Roman, s-au organizat o vastă expoziție de pictură și o machetă care reprezintă toamna. Profesoarele, Emilia Caras și Varvara Paladi, au prezentat un șir de lucrări confecționate cu multă dibăcie de către elevii gimnaziului. La amenajarea scenei au contribuit Cristina Pleșca, directorul Casei de Cultură, meșterul popular Mihai Fratescu, care a meșterit o fântână din bârne de lemn, ce ne va înfrumuseța și în continuare toate sărbătorile ce vor avea loc la Casa de Cultura și nu numai. Toate acestea s-au făcut cu sprijinul APL-ului.

Primarul comunei, doamna Maria Galiț a continuat tradiția de a onora ceremonios nunțile de aur a cetățenilor din localitatea noastră. La acest compartiment, anul acesta am avut parte de trei perechi a căror tâmpile sunt poleite cu raze de soare. Ei au fost premiați cu daruri de preț. De asemenea, cu un cuvânt de felicitare a venit și doamna Iraida Bînzari, președintele raionului Fălești, care a fost oaspete de onoare.

La finele sărbătorii, Ansamblul „Speranța” din Chișinău a invitat toată lumea prezentă la sărbătoare la o horă a satului.

Mulțumim tuturor pentru colaborare!

CRISTINA ONGEA-BPR, MIHAI EMINESCU, REZINA

EDUCAȚIA NONFORMALĂ

în cadrul activităților extrașcolare

(Pag. 20)